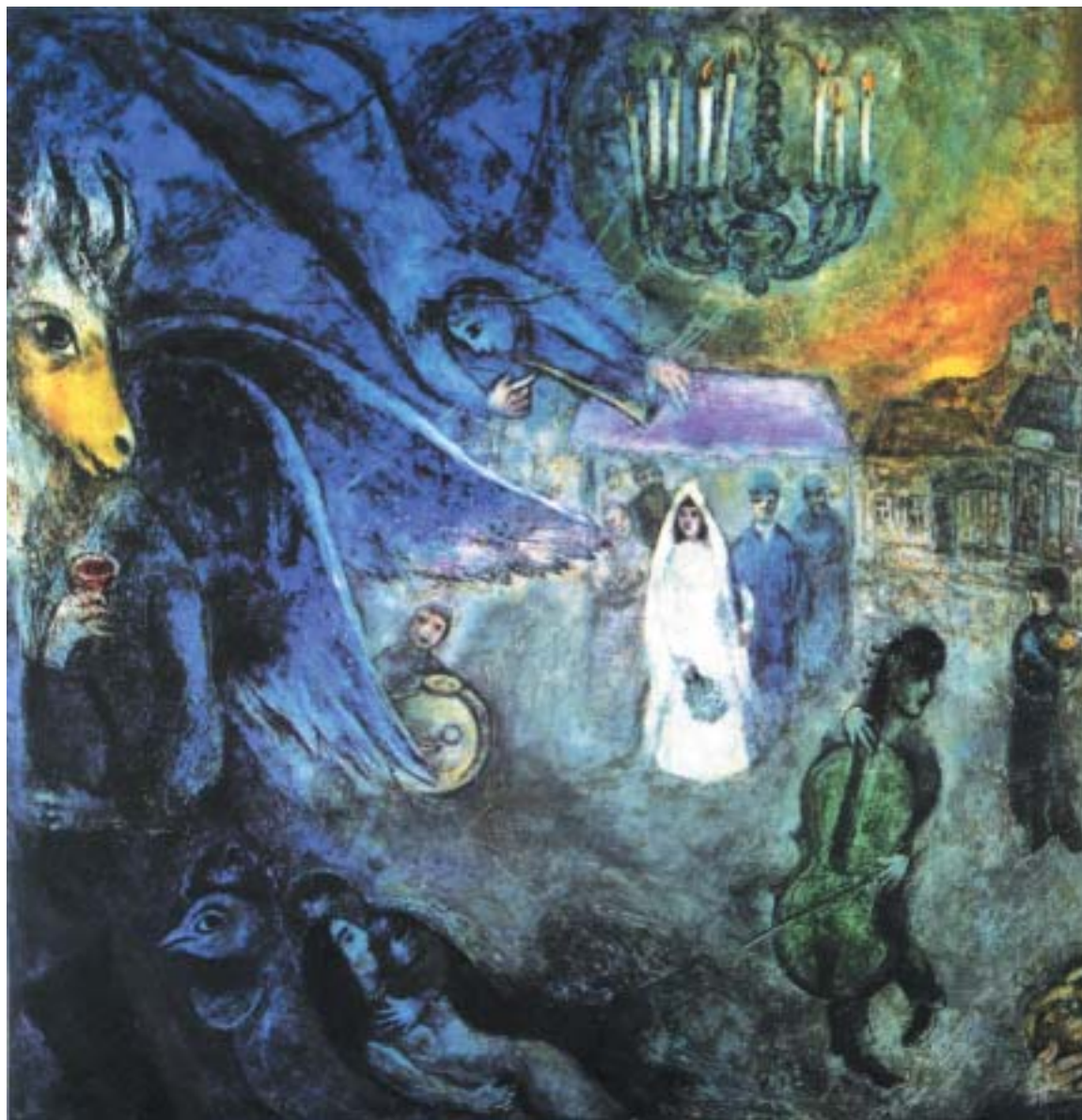

חדש קיטל
חדש תבט
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Marc Chagall: Svatební svícen.

CHANUKA 5773 SAMEACH

PODPORA IZRAELI

Federace ŽO v ČR jménem všech židovských obcí a organizací, které sdružuje, rozhodně protestuje proti dlouhodobému ostřelování izraelského území z oblasti Gazy a proti teroristickým útokům, organizovaným a prováděným palestínskou organizací Hamas. Kroky, které Stát Izrael v poslední době na obranu svých obyvatel podnikl, byly zcela nezbytné. Všechny útoky z palestínské strany – na rozdíl od obranných izraelských – byly skutečně s cílem zabít co nejvíc civilních obyvatel židovského státu. Cíl zabít je všechny, kdyby na to měl dostatečnou sílu a prostředky, ostatně Hamas ani řada dalších muslimských organizací příliš neskrývá.

V této souvislosti zaslouží uznání postoj českého premiéra Petra Nečase a ministra zahraničí Karla Schwarzenberga, kteří konstatovali, že za situace, kdy je obyvatelstvo vystavené intenzivním raketovým útokům, má Izrael plné právo podniknout vojenské kroky na jejich ochranu.

Jiří Daniček, předseda FŽO v ČR

TŘIKRÁT PALLYWOOD

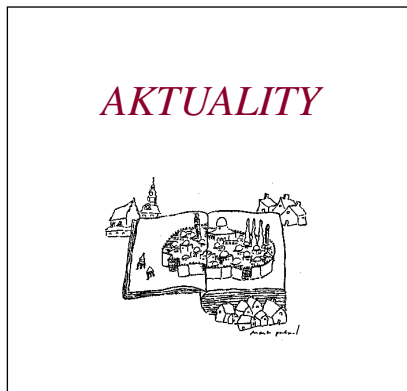
V dnešní době co konflikt, to i mediální válka. Kdo v ní vítězí, získává veřejné mínění, a tedy též politickou výhodu v probíhající střetu. Ten izraelsko-palestínský není výjimkou a konfrontace minulých dní mezi Izraelem a Hamasem byla jeho poslední kapitolou.

Jako obvykle, Izrael v bitvě o sympatie demokratické veřejnosti pohodlně usazené u novin, počítačů a televize nezvítězil. Dokud na několikaměsíční raketové ostřelování svého území nereagoval, média mlčela. Zato když po týdnech zdrženlivosti vojensky odpověděl, zpravodajům a komentátorům všeho druhu začaly žně.

Ten konflikt byl jako každý se zbraněmi šeredný. Byli zabiti izraelští civilisté, proti nimž Hamas vždy své útoky směřuje. Kromě těch, kdo na Izrael útočili, pak zahynuli i civilisté palestínští; proti nim sice nikdo útoky cíleně nevedl, ale ani nejmodernější technika takovým ztrátám zabránit neumí.

A jako vždy, když se Izrael ocitne v boji, aktivizoval se Pallywood. Tahle odvozenina odkazující na Palestince a filmový Hollywood se již ve světě seriózní žurnalistiky stala pojmem. Co se za ním skrývá? Propracovaná mediální manipulace založená na inscenování skutečnosti a fabrikování lživých informací. To vše proto, aby byl židovský stát očerněn a poškozen.

Tak již v září 2000 francouzská televize odvysílala záběry zachycující smrt palestínského chlapce Muhammada al-Dury v náručí jeho otce. Ten film poslou-

žil jako ikonická výzva k intifádě. Za pět let jí padlo za obět na 500 izraelských civilistů. Na základě pozdějších důkazů se přitom ukázalo, že případ al-Dury nelze autenticky doložit, a že se tedy jednalo o sehraný výjev. Takhle pracuje Pallywood.

Také současný střet mezi Izraelem a Hamasem měl od počátku svůj pochybný symbol – čtyřletého Muhammada Sadalláha usmrceného 16. listopadu v Gaze, údajně při izraelském náletu. Snímek zakrváceného tělíčka v náručí egyptského premiéra Kandíla doprovázeného vůdcem Hamasu Mišalem obletěl svět a vyvolal protiizraelskou zlobu. Ve skutečnosti bylo nešťastné dítě zabito při výbuchu zbloudilé rakety Hamasu. Prokázala to velikost kráteru, stejně jako svědectví řady Palestinců. Izrael navíc v době události prokazatelně dodržoval příměří, aby umožnil návštěvu egyptského politika v Gaze. I toto bylo z produkce Pallywoodu.

Již o den dříve věhlasná BBC odvysílala z Gazy záběry bezvládného Palestince odnášeného po izraelském útoku. Diváci však již neviděli, jak film pokračoval o několik vteřin později: údajná obět izraelské brutality se na stejném místě v klidu a nezraněna procházela. Pallywood vždycky najde dostatek komparzistů.

A z Gazy minulých dnů do třetice: Osmnáctého listopadu arabská zpravodajská síť Alarab Net zveřejnila fotografii vyvražděné arabské rodiny včetně dětí, podle textu díla Izraelců. Jak se však ukázalo, světovými médii široce sdílený snímek byl měsíc starý. Poprvé byl zveřejněn v Dubaji a zachycoval oběti masakru v Sýrii.

Takový je tedy Pallywood: parazitující na neštěstí všech: Izraelců a Palestinců, žijící nenávisť; zlovolná propaganda proti židovskému státu, krytá však, žel, i mnoha zavedenými mediálními značkami demokratických zemí.

Leo Pavlát

(psáno pro Rch a Rádio Česko)

STROMY NA HŘBITOVĚ

V létě roku 2012 byl díky finanční podpoře hlavního města Prahy uskutečněn projekt „Nejnutnější zdravotní řezu stromů podél cest a na dalších místech Nového židovského hřbitova“, který je součástí dlouhodobé koncepční péče o zeřeň v areálu tohoto pohřebiště.

Na ploše 115 tisíc m² se tu nachází téměř 2000 stromů, z nichž jenom cca 1/3 byla vysazena plánovaně. V rámci projektu byly realizovány zdravotní řezy stromů podél cest v místech, kde by jejich pád mohl ohrozit návštěvníky a zároveň poškodit cenné náhrobky. Ošetřeno bylo celkem 215 stromů. Kromě odstranění suchých, poškozených či zlomených větví byla ve většině případů provedena i redukce jejich korun, podporující vitalitu. Práce byly prováděny pod vedením certifikovaných a zkušených arboristů.

Projekt údržby zeleně navazuje na rozsáhlá péstební opatření, realizovaná v letech 2005 a 2006 za finanční podpory Státního fondu životního prostředí. V období 2007 až 2011 však kvůli nedostatku finančních prostředků údržba stromů prakticky neprobíhala, prováděna byla pouze redukce břechtanových porostů, náletových křovin apod. Protože míra a rozsah údržby zeleně úzce souvisí s nedostatkem finančních zdrojů, je přes všechnu snahu prováděna pomalejším tempem, než by skutečný stav dřevin vyžadoval. Díky pomoci hlavního města je však dnes o zeřeň v areálu hřbitova postaráno alespoň tak, aby se zde mohli návštěvníci i zaměstnanci bezpečně pohybovat.

Péče o zeřeň je nikdy nekončící průběžný proces, na který Židovská obec v Praze každoročně přispívá z vlastních prostředků.

sb

OBSAH

- Z Berlína do Bruselu 3**
- Sidry na tento měsíc 4–5**
- Vzpomínky na letní byt**
- rozhovor s novinářem a spisovatelem P. Paziňským 6–7, 20**
- O knize Brány spravedlivých 8–9**
- Židovské stopy**
- v londýnském Spitalfields 10–11**
- Arnošt Goldflam:**
- Jen tak na okraj 12–13**
- Antisemitismus v Americe 14–15**
- Významní muži rodiny Kischů 16–17**
- Meir Šalev v Bratislavě 17**
- Kalendárium 18**
- Nové knihy 18**
- Izrael: Hamas vytlačil Obamu 19**
- Kalendárium 20**
- Nejoblíbenější sport**
- ...a další události 20**
- Zprávy, kultura, inzerce 21–24**

Vyslovíme-li v Česku jméno *Ronald Lauder*, každému se ihned vybaví televize Nova se všemi svými klady i zápory. Málokdo však ví, že Ronald Lauder, mediální podnikatel a jeden z dědiců gigantického kosmetického impéria, je uznávaným sběratelem umění a také mecenášem a filantropem, který se v posledním čtvrtstoletí významně podílel na obnově života židovských komunit po celé Evropě. Jeho hlavní zájem se soustředil na školství. Pro tyto účely založil již v roce 1987 svou nadaci – *The Ronald S. Lauder Foundation* a pětadvacáté výročí založení nadace bylo příležitostí k náležitým oslavám.

Za tímto účelem se do Berlína koncem října sjeli zástupci Lauderových škol a mnoha dalších židovských institucí z celé Evropy. Čekal je zde bo-

hatý program, jehož první část, příznačně nazvaná „Na základech minulosti“, se odehrávala v komplexu budov na jedné z ulic berlínské čtvrti *Prenzlauer Berg*. Za dob NDR se v jedné její části nacházelo typické panelové sídliště, které se během několika let od pádu berlínské zdi téměř vyhladilo. Magistrát rozhodl, že budovy nezboří, nýbrž že je nabídne jako levné studentské ubytování. V ten moment čtvrt začala žít: vzniklo tu nespočet klubů, barů, restaurací a obchodů a *Prenzlauer Berg* se proměnil v luxusní rezidenční oblast. V jednom z vnitrobloků – těch, které byly ušetřeny bojů na sklonku války i komunistické výstavby – se zachovala dnes největší berlínská synagoga, jež slouží ortodoxním bohoslužbám a jmenuje se podle ulice, kde stojí – *Rykestrasse*. Je tu i rozsáhlá budova školy, která rovněž, díky poloze uprostřed bloku domů, přežila pogrom „křišťálové noci“. Po rozdělení města se čtvrt ocitla ve východním sektoru, ale ani „stát dělníků a rolníků“ místu kupodivu příliš neublížil.

Dnes jsou budovy komplexu ve vnitrobloku majetkem berlínské židovské obce, která ve škole v devadesátých letech nejdříve umístila několik svých institucí. A také Lauderovu nadaci, jež zde od roku 2000 začala pořádat vzdělávací programy a o osm let později tu otevřela základní školu *Bejt Cion*. Celkovou rekonstrukci komplexu financoval kromě Lauderovy nadace a dalších mecenášů podstatnou měrou berlínský magistrát. Nyní chodí do základní školy několik desítek dětí, většinou z židovských rodin, jež ve čtvrti a v jejím okolí bydlí. Při příležitosti návštěvy Ronalda Laudera si děti připravily krátký dvojjazyčný program v němčině a angličtině. Na galavečeru v prostorách někdejšího „Hamburského nádraží“, které stojí opodál supermoderního berlínského Hlavního nádraží a kde je umístěna sbírka moderního umění, se před-

stavili žáci několika Lauderových škol z různých evropských zemí. O své často velmi osobní prožitky se podělili studenti a studentky z Bulharska, Rakouska, Německa, Rumunska, Ruska, Polska a samozřejmě i z České republiky.

Druhá část programu, nazvaná „Stavíme budoucnost“, spočívala v položení základního kamene k budově obnoveného rabínského semináře v Berlíně. Na nákup pozemku finančně přispěl Ronald Lauder. Seminář bude stát na nároží *Brunnenstrasse*, významné dopravní tepny jen pár bloků od památníku obětí Berlínské zdi.

Z BERLÍNA DO BRUSELU

Dvě akce, které spolu (zdánlivě) nesouvisely

Lauderova nadace tak skutečně dosahuje všech cílů, které si před čtvrt stoletím její zakladatel předsevzal. I díky ní se život židovských komunit v Evropě nejen obnovuje, ale v mnoha směrech rozvíjí. Jen se to v záplavě negativních zpráv a vyostřených nálad a situací občas ztrácí.

Vždy se však najdou zlí jazykové. V tomto případě přišli někteří s myšlenkou, že berlínské oslavy byly jen dobře naprogramovanou předehrou zásadního rozhodnutí, které před evropskými židovskými komunitami v té době stálo. Tím byly volby do Evropského židovského kongresu (*European Jewish Congress* – EJC). Ronald Lauder je totiž mimo jiné také prezidentem Světového židovského kongresu a ten evropský – jakkoli formálně samostatný – je jeho součástí. A pravdou je, že Ronald Lauder v Berlíně pozval několik představitelů židovských komunit střední a východní Evropy na snídani, při níž mj. naznačil, že by se chtěl evropského politického dění účastnit daleko víc, než tomu bylo doposud, což většina přítomných přijala kladně.

JEDNOZNAČNÝ VÝSLEDEK

Volby do EJC se konaly o dva týdny později v Bruselu. Kandidaturu na prezidenta ohlásil dosavadní předseda Moše Kantor, ale také Richard Prasquier, předseda francouzské střeškové organizace CRIF (*Conseil Représentatif des Institutions juives de France*, Rada zástupců židovských institucí Francie). Prasquier, významný kardiolog a sympatický člověk, si vydobyl velké uznání zejména v poslední době, kdy s velkým diplomatickým přehledem jednal o krizové situaci po teroristickém útoku v Toulouse (viz *Rch* 10/2012) a při nedávném odhalení teroristické buňky v Roubaix. Jeho kandidaturu podpořili nejen zástupci Francie, i někteří představitelé komunit střední a východní Evropy mu vyjadřovali sympatie.

EJC se v poslední době stále více prosazuje na evropské politické scéně. Velmi se angažoval v otázce hrozícího zákazu rituální porážky, významnou roli sehrál i v německé diskusi o obřizce, jeho představitelé, zejména prezident Kantor, vystupují na obranu Izraele, protestují proti projevům antisemitismu v některých evropských zemích, od Maďarska po Řecko. Úspěchy znamenal kongres také v tzv. veřejné diplomacii, mj. i při schvalování smlouvy ACAA mezi Izraelem a Evropským parlamentem, umožňující vzájemný přístup na průmyslové trhy.

To vše ale něco stojí. Moše Kantor, podnikatel, který vzešel z ruského prostředí, žil dlouhodobě v Ženevě a teď působí v Londýně, v mi-

nulém období převzal odpovědnost za krytí veškerých nákladů provozu EJC. Nyní deklaroval připravenost opět finančně celou administrativu zajistit. Jaké možnosti má v tomto smyslu pařížský kardiolog? V podstatě žádné. Richard Prasquier však přišel s překvapivou informací. Veškeré náklady spojené s provozem EJC je za něj připraven převzít – v případě jeho vítězství v prezidentské volbě – Ronald Lauder.

Dalo se předpokládat, že tato situace bude působit na delegáty volebního valného shromáždění EJC přinejmenším velmi kontroverzně. Pozorovatelé přesto odhadovali šance obou kandidátů zhruba půl napůl. Je třeba zdůraznit, že volební výbor v čele s vrchním rabínem Ukrajiny Jakovem Bleichem úzkostlivě dbal na transparentnost a demokratičnost voleb. Jejich výsledek byl jednoznačný – z 86 hlasů zástupců 42 zemí získal Moše Kantor rovných 60, tedy téměř tři čtvrtiny; 22 hlasů odevzdali delegáti ve prospěch Richarda Prasquiera, majitelé čtyř hlasů se zdrželi. Zástupci evropských židovských komunit dali tedy přednost nezávislosti na Světovém židovském kongresu. Jakkoli je to věc relativní a v nadcházející době bude podstatně udržet jednotu všech židovských institucí, vzkaz Ronaldu Lauderovi je poměrně jasný.

Vedle prezidenta je významným představitelem kongresu předseda Výboru EJC. Dosavadní předsedkyní Flo Kaufmannovou vystřídal její kolega z Velké Británie, současný prezident *Board of Deputies of British Jews* (Výboru zástupců britských Židů) Vivian Wineman. U ostatních kandidátů volby v podstatě potvrdily status quo, většina dosavadních členů užšího vedení – včetně autora tohoto článku – byla potvrzena ve svých funkcích na další čtyři roky. Nebude to však vůbec lehké období.

TOMÁŠ KRAUS

MIKEC (1M 41,1–44,17)

V dětství jsme se učili, že Chanuka se slaví jako připomínka vítězství Židů nad pohany, Judeje nad helenizovanými Syřany. Z Knih Makabejských a historika Josefa Flavia jsme ale věděli, že boje začaly jako občanská válka, bitva mezi bratry, která měla rozhodnout, kam bude židovský národ směřovat. Helenističtí Židé bojovali pro Židům Tóry, asimilovaní Židé proti tradicionalistickým, počtění proti staromódním.

Když vyhráli tradicionalisté, nestalo se však, že by zcela zavrhnli řeckou kulturu. Nejenže do Talmudu a Midraše pronikly tisíce řeckých slov (a prostřednictvím těchto slov i řecké pojmy), ale řecká filosofie, věda a estetika našly své místo v korpusu židovské literatury, a to díky velkým komentátorům a kodifikátorům, jako byl Maimonides. Stručný komentář v Midraši Sachar byl měl vyvrátit představu o tom, že Judea Hellas zavrhl:

Midraš dělí slovo Cijon (Izrael) na dvě části. První písmeno, cade, představuje svatého, spravedlivého Žida a následující tři písmena, jud, vav, nun, dávají dohromady Javan, hebrejský výraz pro Řecko. Je nám řečeno, že v samotném srdci všeho, co judaismus uctívá – Cijonu – musí být řecká krása. Otázka zní – do jaké míry?

Talmud cituje verš „Jefetovi poskytně Bůh prostor, a když se usadí v Šemových stanech, bude Kenaán jeho otrokem!“ (1M 27,9) jako důkaz, že Tóra nemá být překládána do jiných jazyků než řečtiny (Babylonský talmud Megila 9b). Tento verš je Noemovým požehnáním Jefetovi a Šemovi za slušné chování poté, co jejich bratr

Cham (a otec Kenaána) Noema zlostil. Talmudský výklad tohoto verše vnímá Jefeta a Šema jako symboly. Jefet je předchůdce Řecka a Šem je zakladatel Izraele. Prostorem Jefeta je nádherný řecký jazyk, který „se usadí v Šemových stanech“, až se Tóra přeloží do řečtiny. Midraš dodává: „Ať dlí krása Jefeta ve stanech Šemových“, což získalo význam, že Židé jsou schopni vybírat z řecké kultury pozitivní stránky a sladit s nimi naši věčnou Tóru.

Je pozoruhodné, že svátek Chanuka vždycky spadá na oddíl Tóry, které znamenávají konflikt mezi Josefem a jeho bratry. Lze vést paralelu mezi Josefovým zápasem a bojem tradiční Judeje s helénismem?

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Josef byl původně nomád, jeho předci byli pastevcí. Jak víme, takový život umožňuje spočinutí, duše pastevce se může soustředit a vytvářet hudbu a poezii i meditovat nad Tórou a hovořit s Hospodinem.

Ale i jako pastevce snil Josef o novém světě. Jeho sny se točily kolem zemědělství – tedy toho, čemu se věnovali Egypťané. Bratry na Josefových snech rozčiloval

Mark Podwal: Drejdlová menorá, 2012.

nejen jejich obsah (že jejich snopy se klaní jeho), ale též jejich podstata, že se mu vůbec zdá o snopech, které představují nejen zemědělství, ale také cosi moderního, odklon od tradice.

Podruhé se Josefovi zdálo o slunci, měsíci a hvězdách. A znovu – sourozenci se nezlobí jen kvůli událostem ve snu, ale i kvůli těmto vesmírným prvkům. Chápali by sny o kosmu, jehož středem je Bůh, jako v Josefově raném snu o žebříku. Zde je však v samém centru Josef, jako by vyjadřoval řeckou ideu „Člověk je měřítkem všehomíra“ – člověk, nikoli Hospodin. Bible navíc říká, že Josef byl krásný mladík, byl *jafe* (pěkný) jako řecký Jefet (1M 39,6). A jak uvedl Heinrich Heine:

„Pro Řeky je pravdivé to, co je krásné, pro Hebrejce je krásné to, co je pravdivé.“

Josefa, toho hezkého, inteligentního, zdvořilého mladíka, který srší znalostmi jazyků (zná dokonce jazyk snů), každý miluje. Josef, to je kosmopolitní egyptský velkovezír, univerzalista. Je spíše Javanem než Šemem, hodí se víc do světa řeckého helénismu než abrahámského hebraismu.

Josef však vospívá a v době, kdy stojí před faraonem, ve středu dění už spatřuje Boha. Když ho faraon požádá, aby mu vložil jeho sen, Josef odpoví: „To nezáleží na mně, to Bůh odpoví k faraonovu pokoji.“

Jehuda Josefovi připomene, jak velký význam má jeho rodina a otcovský dům. Založí v zemi Gošen první studovnu – ješivu. Jehuda symbolizující Tóru a pokání získá duchovní právo prvorozeného (1M 49,10), zatímco Josef požehnání materiální hojnosti (1M 49,22). A společně budou usilovat o slávu Cijonu a Izraele.

VAJECHI (1M 47,28–50,26)

Jaakov svolal své syny a pravil: „Sejděte se a já vám povím, co se vám přihodí koncem dnů.“ (1M 49,1)

Fascinující a majestátní podobnoství o Jakobovi a jeho synech, Josefovi a jeho bratřech, tento týden vrcholí. Všech dvanáct synů se shromáždilo kolem umírajícího otce, aby naposledy zhodnotil jejich povahy a poželal jim. Jakob za poslední léta strádání a bojů vyzrál. Když mluví, je tvrdě upřímný, pronáší krátká, ale šťavnatá obvinění: O Reuevovi – „Jako voda však utekl a nezůstal. Poněvadž jsi vystoupil na otcovo lůžko, zlehčil jsi toho, kdo na mé lože vstupoval.“ O Šimonu a Levim – „Pro svou krutost

buď proklet jejich hněv a jejich rozlícení pro jeho tvrdost!“ Vytváří bohatý obraz, který není zcela jasně srozumitelný, nicméně je patrné, že Jakob oznamuje, že na konci dnů bratři – společnými silami – uskuteční poslání smlouvy, již uzavřel Hospodin s Abrahamem, ve světě poženaném spravedlností a dobrem.

Není však zvláštní, že biblický oddíl, jehož ústředním prvkem je Jakobovo smrtelné lůžko a „Josef“, který „padl na otcovu tvář, oplakával ho a líbal“, a skutečnost, že „oplakávali ho Micrijci sedmdesát dní“ (1M, 50,1 a 3), se jmenuje *Vajechi* – „A on žil“? Vždyť to není pravda! Jakob – Izrael, kterého jsme dobře znali a měli jsme ho rádi, je mrtev. Podobně – dřívější oddíl,

jenž popisuje smrt pramatky Sary a její pohřeb a vypráví, jak pro ni Abraham nařikal, se nazývá *Chaje Sara*, Život Sary. Není to zvláštní model?

Smrt, nezvratitelný životní fakt, přestává být tragédií, pokud za sebou zanecháváme lidi, kteří v našem příběhu pokračují. Napak. Smrt, jež je ve znamení toho, že jsme obklopeni těmi, kdo převzou hůl, kterou jsme nesli, není tragédií, ale triumfem.

Vraťme se k první smrti, již Bible popisuje, když Hospodin trestá Adama za to, že pojedl zakázané ovoce. „V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se neobrátiš v prach, protože z něj jsi byl vzat, prach jsi a v prach se obrátíš!“ (1M 3,19) Další, předposlední verš této kapitoly pokračuje zdánlivě nelogickým vyjádřením: „A jelikož se stala matkou každého živého [*chaj*], pojmenoval Adam, člověk, svou družku Chava.“ (1M 3,20) Pokud mělo jméno Adamovy ženy znamenat, že je matkou veškerého života, měla se jmenovat Chaja, nikoli Chava. Chava znamená někoho, kdo vypráví, kdo pronáší příběh, modlitbu či ponaučení. Co má Chava, která vypráví, společného s Chajou, pokračovatelkou života?

Ale právě o tohle běží: když Hospodin vybral Abrahama a svěřil mu jedinečné poslání přinést celému světu etický mono-teismus, neočekával, že svůj úkol splní během života. Je to úkol pro celé generace a teprve ti, komu se ho zdaří dokonat, zazijí mesiašský věk. Ovšem sami by to nedokázali. Bude výsledkem práce milionů rodičů, učitelů a spravedlivých lidí, kteří jim předali původní poslání, ten základní příběh, jež zprostředkovává právě „matka všeho živého“. Jestliže máte následovníka (ať vaši vlastní krve nebo někoho, koho jste ovlivnili), který se s vaši holí vydá ve vašich stopách, nezemřeli jste.

Když jsem poprvé jel do Mnichova, zarazilo mě, že nevidím žádné děti. Zmínil jsem se o tom při veřejné přednášce a někdo z publika prohlásil: „My Evropané nemáme trpělivost s ničím, co nás ruší, co dělá hluk a nečistotu a neposlouchá to.“ Když jsem o tom přemýšlel, uvědomil jsem si, že jestliže v současné době, v době antikoncepce, nemáte silný příběh, který chcete předat, není vlastně důvod, proč mít děti. Stojí spousta peněz a času a nikdy není jisté, jak to s nimi dopadne. Počet většiny evropských populací klesá – zřejmě proto, že necítí potřebu pokračovat ve svém příběhu. Doufejme, že my Židé tuhle potřebu máme.

(Z komentářů rabiho Šloma Riskina vybrala a přeložila A. Marxová; biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína E. K. Sidona.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – prosinec 2012

Staronová synagoga

30. 11. pátek	večerní bohoslužba	15.45 hodin
1. 12. sobota	VAJISLACH 1M 32,4–36,43 hf: Abd 1,1–21 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.58 hodin
7. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.42 hodin
8. 12. sobota	VAJEŠEV 1M 37,1–40,23 hf: Am 2,6–3,8 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.56 hodin
	předvečer Chanuka – rozsvícení 1. světla ▲	
9. 12. neděle	1. den Chanuka – rozsvícení 2. světla ▲▲	
10. 12. pondělí	2. den Chanuka – rozsvícení 3. světla ▲▲▲	
11. 12. úterý	3. den Chanuka – rozsvícení 4. světla ▲▲▲▲	
12. 12. středa	4. den Chanuka – rozsvícení 5. světla ▲▲▲▲▲	
13. 12. čtvrtek	5. den Chanuka – rozsvícení 6. světla ▲▲▲▲▲▲	
14. 12. pátek	Roš chodeš tevet 6. den Chanuka – rozsvícení 7. světla ▲▲▲▲▲▲▲	15.42 hodin
	večerní bohoslužba	
15. 12. sobota	ŠABAT CHANUKA MIKEC 1M 41,1–44,17 mf: 4M 7,48–53 hf: Za 2,14–4,7 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.57 hodin
	7. den Chanuka – rozsvícení 8. světla ▲▲▲▲▲▲▲▲	
	8. den Chanuka	
16. 12. neděle	večerní bohoslužba	15.44 hodin
21. 12. pátek		
22. 12. sobota	VAJIGAS 1M 44,18–47,27 hf: Ez 37,15–28 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	17.00 hodin
23. 12. neděle	<i>půst 10. kisle</i>	
28. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.49 hodin
29. 12. sobota	VAJECHI 1M 47,28–50,26 hf: 1Kr 2,1–12 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	17.04 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.

Večerní bohoslužby se konají 7. 12. od 15.42 a 14. 12. od 15.42.

Páteční večerní bohoslužby, vyjma uvedených, se zde nekonají.

Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1)

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin.

Kurzy hebrejštiny (pro tři úrovně) bližší informace v Bejt Simcha.

VZPOMÍNKY NA LETNÍ BYT

Rozhovor s novinářem a spisovatelem Piotrem Pazińským

Piotr Paziński (nar. 1973 ve Varšavě) absolvoval studia filosofie na Varšavské univerzitě, působil v deníku Gazeta Wyborcza, poté jako redaktor a nyní šéfredaktor židovského časopisu Midrasz. Publikoval monografii o Odysseovi Jamese Joyce Labyrint a strom (2005) a originálního průvodce Dublin s Odysseem (2008). Roku 2009 vydal román Letní byt, za který získal polská i zahraniční ocenění (naposledy Evropskou literární cenu na knižním veletrhu ve Frankfurtu). Román letos vyšel i česky v nakladatelství Havran. Autor jej v Praze osobně představil.

Pane Paziński, to místo, o kterém v románu *Letní byt* píšete, skutečně existuje?

Jistě, je to penzion nedaleko Varšavy uprostřed borových lesů, krásné místo, jmenuje se Środborow a ten penzion Środborowianka. Funguje už od předválečných časů, tehdy si do něj jezdili odpočinout varšavští Židé. Po válce tam byly ubytované osiřelé židovské děti, pak se z něj stala ubytovna pro židovskou obec, přesněji pro Společensko-kulturní asociaci Židů. Jezdil jsem tam s babičkou. Byla tam spousta starých lidí, kteří neustále vzpomínali, mluvili částečně jidiš, částečně polsky a rusky. Já to vnímal jako normální svět, nijak jsem nepřemýšlel o tom, že ti lidé jsou Židé, bylo to mé přirozené prostředí. Prostě tam bylo pár starců a stařenek a povídali si. Svátky moc nedodržovali, jen na Pesach si zašli koupit macesy a na Jom kipur se podívali do synagogy. Někteří nechodili na obec vůbec. Hodně jich mělo děti v emigraci, v západní Evropě, v Americe, v Izraeli. Takže to byl velmi malý a omezený svět a současně svět nesmírně rozsáhlý, plný cizích jazyků a novin z různých zemí.

Konec románu vyznívá, jako by pro vaši generaci židovství skončilo, jako by odešlo s těmi starci.

Ta kniha není sociologická studie, židovský svět samozřejmě pokračuje, ale svět našich dědů to už není, naše zkušenost je úplně jiná. Nějak jsem se s nimi chtěl rozloučit.

Vnímáte svou knihu jako nějaké generační vyjádření?

Vůbec ne. Myslím, že je chyba, co bylo uvedeno na přebalu, že smysl té knížky je v tom, že to je první kniha třetí generace po holocaustu. Já to tak nevnímám, zazna-

menal jsem prostě své dětské vzpomínky na lidi, které jsem znal.

Jaké to bylo, vyrůstat v sedmdesátých a osmdesátých letech v židovské rodině ve Varšavě?

Naši byli hodně sekularizovaní. Většina rodiny přežila válku v Rusku, v Uzbe-

Piotr Paziński. Foto archiv.

kistánů, Kazachstánů, vrátili se po válce, část rodiny odešla do Izraele, část se usadila ve Varšavě, aby budovala nové – komunistické – Polsko. Na prázdniny mě brali na ten letní byt, na Pesach se šlo pro macesy a na Jom kipur do synagogy. Jinak nic.

Mohli jste v sedmdesátých letech udržovat kontakt s rodinou v Izraeli?

Po šestidenní válce a v sedmdesátých letech to bylo složité, ale v osmdesátých letech už ano, babička jela do Izraele několikrát, já jsem viděl svého prastrýce poprvé někdy v roce 1987 a do Izraele jsem jel poprvé na počátku devadesátých let, od té doby asi dvacetkrát.

Zažil jste v dětství někdy antisemitismus?

Nevzpomínám si. Jen jedna věc – Polsko je velmi katolická země a my jsme nechodili do kostela ani jsem se neúčastnil hodin náboženství. V tomhle ohledu jsem se jako outsider cítil. Když jste nechodil do kostela, lidé vás automaticky považovali za Žida. Dnes je to trochu jiné, ale před dvaceti lety to platilo.

Jak tehdy fungovala židovská obec? A kolik lidí do ní chodilo?

Pár starců a stařenek tam chodilo na obědy, občas do synagogy. Potřebné Židy

podporoval americký Joint, dodával i ty macesy. Byli tu Židé, kteří přišli většinou do Varšavy ve čtyřicátých a padesátých letech z Ruska. Ti brali své židovství tak, že si každý den nebo týden zašli do židovského klubu na obec, hráli karty a povídali si, ale určitě ne o talmudických problémech. Když hrají čtyři Židé karty, mluví jidiš a podporuje je Joint, dá se to považovat za nějakou židovskou činnost? Nevím, ale takhle to chodilo, a kolik lidí bylo, opravdu netuším, ve Varšavě snad stovka. Pro tyhle lidi pád komunistického režimu

vlastně nic neznamenalo, ty karty hráli dál. Možná že teď zajdou i na nějakou přednášku či do divadla nebo vyrazí na výlet.

Další skupiny tvořili židovští intelektuálové ve větších městech. Někteří se cítili Židy, ale v obci nic nedělali, všichni věděli, že jsou Židé, že jejich rodiče byli židovští komunisté, a že proto z Polska neodešli. Tihle lidé, kteří nechodili nikdy do sy-

nagogy ani na obec a žili na pomezí židovského a polského světa, se po pádu komunismu začali účastnit života obce. Přivedli i své děti, posílají je na židovské letní tábory, jezdí tam s nimi...

Třetí skupina jsou maranové, skrytí Židé, kteří své židovské kořeny objevují. Ti na obec samozřejmě nechodili, protože nevěděli, že jsou Židé, rodiče jim to neřekli. Někteří z nich jsou hodně aktivní, velmi pobožní. A někdy mají neuvěřitelné příběhy, jež novináři rádi uvádějí – třeba o párku skinheadů, velkých polských nacionalistů, kteří zjistili, že jsou Židé! Jsou teď hodně ortodoxní, on pracuje na obci jako šochet, psalo se o nich i v *The New York Times*. Já sám mám s novináři problém: když mi volali a ptali se, jak jsem objevil své židovství. Odpověděl jsem, že nikdy, že jsem se vždycky cítil jako Žid. Ale takovéhle příběhy je nezajímají.

Existovalo v Polsku něco jako židovský samizdat? Vycházely knihy na židovská témata?

Existoval Židovský historický institut, který se zabýval hlavně holocaustem, to bylo všechno. Lidé teď mluví o tom, jak se báli zabývat se něčím spojeným s židovstvím, jak to bylo nebezpečné, ale po pravdě, myslím si, že kdo chtěl zůstat Židem, tak mohl. Co se týče knih – masová vydání

předválečných židovských autorů se spustila až po pádu komunismu. Výjimku tvořil Bruno Schulz, který sice nevycházel v době nejtuzšího stalinismu, ale poprvé vyšel už roku 1957, byl ovšem vnímán jako polský, nikoli židovský autor. Dostupné byly náboženské věci, staré modlitební knihy. Náboženský život nebyl zakázaný, zúčastňovalo se ho však většinou jen pár starců.

Skutečné tabu bylo něco jiného – nesmělo se mluvit o tom, že Polsko ztratilo za války území na východě, tahle část historie byla oficiálně totálně utajená.

Jak rychle se situace v židovské obci měnila po pádu komunismu?

Ono ne všechno se spustilo v roce 1989. Americký Joint podporoval potřebné polské Židy mnohem dříve, podporoval i nějaké akce na obci, platil za macesy, v polovině osmdesátých let začala díky Nussbaumově nadaci i oprava židovských památek, třeba oprava opuštěných hřbitovů i starého židovského hřbitova ve Varšavě. V roce 1989 začal pomáhat Ronald Lauder, vznikla židovská škola, a to byla opravdu změna. Předtím šly peníze na udržování zbytků toho, co bylo, teď se začalo investovat do rozvoje, do budoucnosti. Nové věci skutečně začaly až v roce 1989, ale určitá návaznost existovala.

V souvislosti s Polskem se mluví také o spoustě židovských dětí, které si k sobě za války vzaly polské rodiny a vychovaly je.

Ano, někteří lidé vyrůstali v rodinách, které se jich ujaly za války, ti netušili, ani že jsou Židé, ani že jejich rodiče jim nepatří. Můj profesor Michal Glowinski, u něhož jsem dělal doktorát, je poměrně známý literární vědec. Jako dítě žil ve varšavském ghettu, nějak se ho podařilo propašovat ven a ukrývali ho v klášteře. On si to pamatoval, ale padesát let o tom nemluvil. V půli devadesátých let napsal knihu založenou na svých vzpomínkách, *Černé sezony* se jmenuje. Děti, kterým tehdy byl rok nebo dva, si nepamatují nic. Takové odhalení pak může být hodně dramatické. Třeba naše korektorka v *Midraszi*: je jí 72 let, rodiče ji dali polské rodině, která ji vychovala jako polskou katoličku. Těžko teď hledat nějakou rovnováhu... Tihle lidé mají své sdružení, vydávají vzpomínky, jsou hodně činní, drží spolu, což je neuvěřitelné, jak k sobě ve stáří našli cestu.

Jak tedy vypadá dvacet let po pádu komunismu varšavské židovské společnosti?

Kehila, obec, spíš slábne, nemáme dobré vedení, vlastně se moc nesnaží, nemáme

ani vlastní domov seniorů, který by byl hodně zapotřebí. O všechno se stará Joint. Má programy pro starší, pro mladé, pro rodiny s malými dětmi, pořádá cesty do Izraele. Systém založený na náboženství, který nabízel Ronald Lauder, u nás nezařadil, je tu příliš mnoho sekulárních Židů, kteří jdou do synagogy tak na Jom kipur a to je všechno. Lidé se zajímají o kulturu, chtějí být spolu, baví je zkoumat, jak se židovské kulturní dědictví začleňuje do současné polské kultury.

Velký zájem je o studijní setkání, *limud*, která organizuje Joint. Trvají dva tři dny, přijíždějí na ně lidé z celého Polska a učí se spolu, účastní se přednášek, seminářů, má to dobrou úroveň. Konají se pro ně bohoslužby, připraví šabatové jídlo..., ale nemusíte se účastnit všeho. Místo bohoslužby můžete jít na přednášku. Loni přijelo pět set lidí, pro letošní *limud* najali větší prostory.

Je v Polsku populární izraelská kultura?

Lidé mají rádi izraelské filmy, izraelskou literaturu, hodně se čtou překlady knih Amose Oze nebo Meira Šaleva.

Jak vznikl časopis *Midrasz* a jakou roli hraje v židovském dění?

Nápad na časopis měl roku 1997 Ronald Lauder, který na něj také poskytl peníze. Práce se ujal novinář Konstantyn Gebert a pak do redakce pozval také mě. Nejdřív to měl být týdeník, který měl informovat, co se děje v obci, pak jsme se rozhodli, že to bude čtrnáctideník a nakonec z toho byl měsíčník. Takhle jsme pokračovali přes deset let, potom jsme kvůli nedostatku peněz, neboť Lauderova nadace svůj grant zastavila, přešli na interval dvou měsíců. Takže teď třetím rokem publikujeme šest čísel ročně.

Soustředujeme se hlavně na kulturu, na literární ukázky, recenze, články na nejrůznější – většinou zase kulturní a civilizační – témata, tiskneme historické studie, memoáry. Zprávy ani tolik nezveřejňujeme, protože funguje několik polských webových stránek, jež aktuální židovské informace obsahují, a my bychom s dvouměsíčním zpožděním už nikoho nepřekvapili. *Midrasz* je spíš zdrojem vědomostí pro lidi, kteří se zajímají o židovskou kulturu a historii. Pojem *midraš* znamená výklad,

vysvětlení, a to čehokoli. Hlavním cílem našeho časopisu je vysvětlovat židovskou civilizaci, její různorodost.

Máte své autory, nebo si píšete či překládáte sami?

Máme hodně přispěvatelů, nastala doba, kdy se objevila spousta studentů a mladých badatelů, kteří se zabývají židovskými studiemi. Ve Varšavě i Krakově je mnoho materiálů a plno jidišistů a hebraistů, všichni píšou a někteří výborně. To je oproti minulosti velká změna.

Myslím, že význam našeho časopisu spočívá v tom, že pro hodně lidí představuje první seznámení se s židovstvím. Pracuji v něm patnáctý rok a jsem spokojený. Beru jako úspěch, že ještě existujeme a že nás někdo čte.

Jakou pozornost věnují židovským záležitostem polská média?

Když otevřete noviny, už se to na vás valí: píše se o předválečné době, válce, poválečné době, hodně pozornosti vzbudily knihy historika Jan Grosse o polském podílu na holocaustu, je to živé téma. Projevují se v tom politické názory pisatelů, zda patří k levicí, které je protiizraelská, ale tvrdí, že by se Poláci měli Židům omluvit, nebo k pravici, jež je pro Izrael, nesnáší však debaty o tom, co se dělo za války. Centristé podporují Izrael a chtějí zkoumat podíl Poláků, a všichni se navzájem dohadují. Do toho vpadají prominentní židovští intelektuálové, kteří jsou otevřeně protiizraelské, nebo naopak silně proizraelské.

Máte pocit, že té pozornosti je až příliš?

To neříkám, ale je jí hodně. Stejně tak je spousta židovských aktivit, některé jsou zajímavé, jiné naprosto pochybné. Dám příklad: Máme mnoho židovských kulturních festivalů v menších

městech. Je to pěkné, dojemné, mají určité dobré úmysly, vyprávějí, jaká u nich byla obec a tak dále, ale současně o židovské kultuře nevědí vůbec nic. Pořádají diskuse třeba přímo na Jom kipur.

Jak to je v Polsku s antisemitismem?

Odhaduje se, že v zemi žije na deset až dvacet tisíc lidí s židovskými kořeny. Ale protože nejsou téměř vidět, není tam pouliční antisemitismus, násilnosti, nic takového.

(dokončení na str. 20)

Brány spravedlivých

Synagogy Moravy, Slezska a Čech

V září vyšla delší dobu očekávaná reprezentativní publikace s fotografiemi Ludmily Hájkové a texty Jaroslava Klenovského *Brány spravedlivých – Synagogy Moravy, Slezska a Čech*, kterou vydalo v česko-anglické verzi *Foto studio H* v Ústí nad Labem. Zatímco ve všech okolních státech již po-

četnějšího souboru synagog, který zde existoval ještě před sto lety. Žádný jiný druh památek neutrpěl u nás ani v Evropě během posledního století tak velké ztráty jako právě synagogy. Navíc velká část těch staveb, jež se zachovaly, byla zásadním způsobem přestavěna, takže jejich obnovu bude sotvakdy možné uskutečnit.

Do knihy bylo zařazeno celkem 54 synagog, přičemž rozhodujícím faktorem při jejich výběru byla kvalita jejich architektury, technický stav a způsob jejich současného využití. Nejméně stejný počet synagog na svou obnovu a rehabilitaci po nevhodných přestavbách a adaptacích teprve čeká, daleko větší počet synagog však nenávratně zanikl, zejména v období nacistického a komu-

Synagoga v Březnici. Foto L. Hájková.

dobné publikace existovaly, u nás takový svazek chyběl. Jeho cílem je dokumentovat alespoň část z bohatství synagogálních staveb českých zemí, prezentovat je širší i odborné veřejnosti a zaplnit tak důležitou mezeru našeho poznání židovské minulosti, úzce spjaté i s prostorem našeho současného života. Pro oba autory je tato publikace vyvrcholením jejich dlouholeté činnosti v oblasti výzkumu a fotografování židovských památek.

Knihy má 265 stran a více než 300 velkých barevných fotografií, je vybavena situačními pláňkami a půdorysy synagog i mapkou ČR s vyznačením uvedených lokalit, česko-anglickým místním rejstříkem a slovníčkem méně obvyklých judaistických a architektonických termínů. Vydání finančně podpořily Nadační fond ZECHER pro záchranu židovských památek v ČR, Center for Jewish History v New Yorku, The Cahnman Foundation New York, Nadační fond obětem holocaustu, Židovská obec Brno a Židovské muzeum v Praze. Pro své krásné fotografie a obsažný text se kniha hodí velmi dobře jako dárek příbuzným či přátelům doma i v zahraničí.

PAMÁTNÍKY MINULOSTI

Na území republiky se do dnešní doby dochoval pouze zlomek několikánásobně po-

nistického režimu.

Právě proto je pro nás každá jednotlivá synagogální stavba neobyčejně cenná, každá je dědictvím řady generací a mnoha lidí, kteří se podíleli na jejím vzniku, udržovali ji a užívali, modlili se v ní a setkávali se přáteli a příbuznými. Nelze tedy říci, že jedna synagoga je historicky či umělecky významnější než jiné, protože každá z nich je autentickým svědectvím o životě židovských komunit v minulosti a zároveň památkem jejich obyvatel. Ačkoli je možné hodnotit synagogy v českých zemích z různých hledisek, nejdůležitější je usilovat o jejich poznání s ohledem na jejich místní zvláštnosti, protože právě velká rozmanitost jejich architektury a výzdoby se zdá být jejich největší předností.

DESTRUKCE A OBNOVA

Publikaci uvádí studie *Tři čtvrtě tisíciletí vývoje synagogální architektury v českých zemích*, v níž Klenovský zařazuje dochované synagogy do kontextu zdejší židovské historie a kulturního dědictví. Jejich existence úzce souvisí s osudy jednotlivých židovských obcí, neboť po staletí byly duchovními centry každé židovské komunity. Protože podmínky života židovských obcí byly v českých zemích relativně příznivé, můžeme hovořit o kontinuál-

ním vývoji synagogální architektury od středověku až po současnost. Tyto podmínky však byly v jednotlivých zemích koruny poněkud odlišné a vývoj synagogální architektury byl u nás po staletí ovlivňován také sousedními zeměmi ze západu i východu.

Na konci 19. století bylo na území dnešní České republiky na 425 synagog. Téměř stovka z malých venkovských chrámů byla již na konci 19. a počátku 20. století zásadně přestavěna a využita převážně k obytným nebo hospodářským účelům. Během druhé světové války zničili nacisté na našem území více než 70 synagog, zejména v pohraničních oblastech nebo ve městech s převahou německého obyvatelstva. Během dlouhé vlády komunismu bylo zbořeno, často bez vážnějších důvodů, nejméně 105 synagogálních staveb. Do dnešní doby tak na našem území zůstalo 145 synagog různého stáří, technického stavu a využití, z nichž mnohé by si zasloužily důkladnou obnovu a nové využití. V současnosti slouží svému původnímu účelu pouze sedm synagog, jako modlitebny protestantských církví je jich využito 34 (jedna slouží církvi pravoslavné), muzejním a osvětovým účelům slouží 43, v 15 jsou sklady, k jiným účelům je využito 25 synagog a dalších 20 je uzavřeno. Tato situace se však během posledních dvou desetiletí výrazně mění – od roku 1989 bylo alespoň zčásti obnoveno a nově využito téměř 60 synagogálních staveb.

TYPY SYNAGOG

Hlavním obsahem knihy jsou medailony jednotlivých dochovaných a alespoň zčásti opravených synagog v českých zemích.

Synagoga v Jičíně. Foto L. Hájková.

Každé synagoze jsou věnovány dvě, případně tři dvoustrany s podrobným popisem jejich stavební historie a vývoje, doplněné zdařilými fotografiemi exteriéru

a interiéru stavby. Situační plány ukazují začlenění synagogy do okolní zástavby a půdorysy přízemí i patra pomáhají rychle orientaci ve struktuře stavby. Jednotlivé textové medailony mají podobnou strukturu – v úvodu je stručně naznačena historie židovské obce, následuje stavební historie samotné synagogy včetně nedávné obnovy a současného využití a nakonec podrobnější architektonická analýza, případně charakteristika stavebního typu a slohu, popis detailů a zhodnocení stavby (včetně

Synagoga v Rychnově nad Kněžnou. Foto L. Hájková.

uvedených rozměrů i počtu mužských a ženských sedadel, na které se obvykle zapomíná).

Autor rozděluje všechny dochované synagogy z historického hlediska na předemancipační a poemancipační: první byly situovány uvnitř židovské čtvrti či ulice s nenápadným zevnějškem, druhé byly naopak budovány mimo tradiční židovská sídliště, často v dominantním postavení a s nápadným průčelím, věží či kopulí a Desaterem ve štítu. Podle architektonického řešení dělí stavby na stavby centrální a podélné, přičemž u nás převládá dispozice podélná; centrální stavby se však vyskytují v celé novověké i moderní historii synagogálního stavitelství, protože nejlépe odpovídaly potřebám židovské liturgie s řečništěm uprostřed sálu. Dále dělí synagogy podle dispozice a způsobů zaklenutí na středověká dvoulodí, renesanční centrální typ s klášterní či zrcadlovou klenbou, pozdější bazilikální nebo síňové trojlodí či čtyřsloupový typ s devíti klenbami. Nejobvyklejším novověkým synagogálním typem v našich zemích je jednodílná podélná dispozice s paralelní ženskou lodí a galerií. Jen výjimečně se v minulosti uplatnila příčná dispozice, kdy je svatostánek umístěn uprostřed delší strany hlavního sálu.

Jak autor poznamenává, vývoj synagogální architektury není dosud uzavřen, stejně jako nejsou zatím ani zdaleka zod-

povězeny všechny otázky architektonického řešení synagog v minulosti. Mnohé další pozoruhodné synagogální stavby teprve čekají na své objevení a památkovou rehabilitaci.

HISTORICKÝ POHLED

Jednou z velkých předností knihy je chronologické řazení synagog podle data jejich vzniku (dokončení), takže čtenář postupně prochází obrazovou historií synagogální architektury od nejstarších příkladů až do současnosti a může sám sledovat její postupné slohové a dispoziční proměny. Nepřekvapí, že kniha začíná pražskou Staronovou synagogou z druhé poloviny 13. století, z následujících dvou století se však u nás žádné další středověké synagogy nedochovaly; jejich obce většinou zanikly za vyhnání v 15. či 16. století a mnohé byly

tehdy přeměněny na kaple a kostely a později zbořeny. Zato již z 16. století je u nás dochováno pět synagog – vedle Pinkasovy (1535), Vysoké (kol. 1577) a Maiselovy (1592) v Praze bude pro mnohé překvapením pozoruhodný prostor a klenba synagogy v Lipníku nad Bečvou (kol. 1530), stejně jako mohutné obvodové zdívo Šachovy synagogy v Holešově (1560), ačkoli interiér byl později barokně přestavěn. Ze 17. století se dochovalo osm významných synagogálních staveb převážně z Moravy, která nebyla postižena předchozím vypovězením jako Čechy. Tehdy moderní centrální typ reprezentují především Velká synagoga v Boskovických (1639), Přední synagoga v Třebíči (1642) a Stará synagoga ve Velkém Meziříčí (1695). Větší podélný typ představují poněkud mladší synagogy v Dolních Kounicích (1656), Zadní synagoga v Třebíči (1669) a později přestavěná synagoga v Polné (1684). Na konci století pak byly dokončeny

monumentální stavby Klausové synagogy v Praze (1694) a chrámu v Kolíně (1696). Z barokních staveb jsou v knize zastoupeny synagogy v Turnově (1718), Mikulově (1723), Kojetíně (1726), Břežnici (1728)

a Ledči nad Sázavou (1739), rokokové z Kasejovic (1763) a Rakovníku (1764) a klasicistní z Jičína (1773). Josefsinské reformy umožnily budování nových synagog v Luži (1780), Radnici (1781), Rychnově (1782), Úsově (1784), Lomnici (1794), Úštěku (1794) či Strážnici (1804).

Většina v knize představených synagog pochází však až z období emancipace po roce 1848, kdy se zrovnoprávněním a vznikem nových židovských obcí propukla úplná horečka budování nových chrámů v různých formách módního historismu. V novorománském slohu (doplňeny často prvky byzantského nebo maurského slohu) vznikly synagogy ve Slavkově (1858), Přerově (1860), Kdyni (1863), na Smíchově (1863/1931), v Hranicích (1864), Slaném (1865), Břeclavi (1868), Golčově Jeníkově (1871), Lounech (1871), Žatci (1872), Krnově (1872), Bechyni (1873) či Uherském Hradišti (1875). Výjimečné architektonické projekty tohoto období představují Španělská synagoga v Praze (1868), Nová synagoga ve Velkém Meziříčí (1870), Schmoranzova přestavba synagogy v Heřmanově Městci (1870) a zejména Velká synagoga v Plzni (1893). Jen výjimečně vznikly synagogy také v gotickém (České Budějovice, Pelhřimov) či novorenesančním slohu (Kladno, 1884).

Stavba historizujících synagog byla často ovlivněna secesí – jako v případě synagogy Wilhelma Stiassného v Časlavi (1901) nebo Jubilejní synagogy v Praze (1906), které čerpají své motivy z různých historických slohů. Naopak moderní tendence secese se plně projevil ve stavbě stavitele A. Putze v Děčíně (1907). Nejčistší ukázkou moderní ortodoxní synagogy je však funkcionalistická stavba spolku Agudas Achim od brněnského stavitele Otty Eislera ve Skopecce na Křenově (1936), která je dnes také jedinou funkční synagogou v Brně. Jako zatím ojedinělý příklad současné synagogální architektury u nás knihu uzavírá stavba arch. Radima Kousala v Liberci, zbudovaná v netradiční trojúhelné dispozici na místě novorenesanční synagogy (1889), vypálené za říšského pogromu „křिšťalové noci“ z 9. na 10. listopadu 1938.

ARNO PAŘÍK

(J. Klenovský, L. Hájková: *Brány spravedlivých*. Vydalo Foto studio H Ústí nad Labem, formát 29x29 cm, 264 stran, text česky a anglicky. Doporučená cena 1049 Kč.)

Slavnostní představení knihy na pražské Židovské radnici. Zleva: kantor B. Wood, L. Hájková a J. Klenovský, nahoře Franz Josef I. Foto Studio H.

NEJLEPŠÍ BEJGLY V LONDÝNĚ

Židovské stopy ve Spitalfields

Když od prosince 1938 do vypuknutí druhé světové války přijížděly do Londýna „kindertransporty“, děti, včetně těch z Československa, vystupovaly z vlaku na nádraží Liverpool Street Station v části města zvané Spitalfields, v samém srdci East Endu. O čtyřiasedmdesát let později tu na památku jejich příjezdu nechal Výbor židovských uprchlíků a Ústřední britský fond pro pomoc Židům postavit

Památník dětských transportů na Liverpool Street Station od Franka Meislera.

pomník. A tak tu stojí skupinka pěti dětí odlitých v bronzu, jak se udiveně a bážlivě rozhlíží kolem sebe. Tehdy je mohl rozrušit strach z neznáma a údiv nad ruchem židovské čtvrti, snad je překvapily i zanedbané cihlové domy. Dnes obklopuje nehybné souší staromódně oblečených dětí s kufříky úplně jiný svět – na uličky nízkých domků se tlačí výškové budovy rozmanitých tvarů z londýnské City, židovské obchodníky vystřídali přistěhovalci z Bangladéše, staré obchody a dílny nahradily galerie a curry restaurace. Nicméně židovské stopy ve Spitalfields jsou pořád ještě znát a Londýňané i turisté se o ně zajímají.

HUGENOTI, IROVÉ, ŽIDÉ

Jméno čtvrti Spitalfields je odvozeno od kláštera St. Mary, jenž byl založen roku 1197, a jeho nemocnice, špitálu. Na poli (field) vedle kláštera vznikl o dvě století později slavný trh, jehož tradice pokračuje dodnes. Tržiště a ještě později pivovar, který roku 1669 založil Benjamin Truman, sem táhly nové a nové obyvatele, obchodníky a lidi, kteří hledali práci. A nejen ty domácí: když francouzský král Ludvík XIV. roku 1685 zrušil nant-

ský edikt, jenž zaručoval svobodu francouzským protestantům, nalézali tu útočiště francouzští hugenoti. Tito zruční tkalci hedvábí udávali čtvrti tón po dvě stě let, domy s velkými okny, které si postavili, tu zůstaly dodnes (v současné době jsou skvěle udržované a obývají je především umělci). O tkalcích se píše, že v dobrých letech, když šlo hedvábí na odbyt a měli dost peněz, propadali alkoholu a stačilo jim, když pracovali tři dny v týdnu. Časy se ale měnily: ruční práci nahradily stroje, hedvábí se do Británie začalo dovážet. Po hugenotech přicházeli Irové, kteří přechali z hladem soužené země. Nemajetní dělníci hledali práci při stavbě nedalekých londýnských doků. Počet obyvatel čtvrti i její obliba rostly a roku

1729, kdy byl zasvěcen kostel Krista navržený slavným architektem (spolupracovníkem Christophera Wrena při návrhu katedrály svatého Pavla) Nicholasem Hawksmoorem, se Spitalfields stala samostatnou farností.

Nás zajímají další vlny imigrantů – od poloviny 19. století přicházely jednak rodiny holandských Židů, a především, po roce 1880, nastal příliv východoevropských Židů z Ruska a Polska. Tihle chudí obyvatelé štetli, kteří utekli na

západ před pogromy a nelidskými podmínkami, hovořili jidiš a neměli žádné sekulární vzdělání, původně směřovali do goldene medine, do Ameriky, ale na sto dvacet tisíc jich zůstalo už v Anglii. S jejich příchodem se ze Spitalfields stala výlučně židovská čtvrt, která se svými čtyřiceti synagogami patřila k největším tehdejšími židovským komunitám v Evropě. Centrum židovské čtvrti tvořily ulice Princelet

Street, Fashion Street, Fournier Street, Wilkes Street a Puma Court. Přelidněná čtvrt ležící mimo městské zdi, a tedy mimo jurisdikci londýnské radnice, však sny utečenců o příznivějších životních podmínkách zřejmě zcela nenaplnila. Byla ghettem, špinavou chudinskou částí města, hemžící se nemocemi, opilci, krčmami a nevěstinci, ponorou čtvrti, o níž se okolní svět zajímal jen málo, a když už, tak v souvislosti se zločiny – například když ve zdejších uličkách vraždil Jack Rozparovač.

DĚTI GHETTA

Židé první generace sice dostali práci, ale byla to ubíjející lopota ve tkalcovských a textilních manufakturách nebo v nedalekých docích. Těšilo je snad to, že jejich děti už čekal lepší život: chodily do zdejší židovské školy Jews' Free School na Bell Lane, kde získaly jak náboženské, tak sekulární vzdělání; ti nejlepší měli navíc nárok i na jídlo, ošacení a zdravotní péči zdarma. Jak praví zpráva z roku 1894, židovské děti opouštěly instituci „téměř nerozeznatelné“ od těch anglických. V této škole, svého času největší v zemi, se učilo hodně budoucích osobností, mj. spisovatel a zastánce židovské emancipace a sionismu Israel Zangwill. Sám tu působil i jako učitel a o Spitalfields napsal pozoruhodnou knihu *Děti ghetta*.

Nesnesitelné bytové a hygienické podmínky přiměly k činu neoficiálního vůdce anglických Židů, barona Nathana Mayera de Rothschilda. Roku 1885 nechal postavit první levné nájemní domy, jejichž počet se později rozrostl. Stejně jako staré hugenotské domy jsou památkově chráněné. (Ty, které zničily válečné nálety, se postavily znovu podle starého vzoru,

Nejlepší a nejlevnější bejgly v Londýně...

třeba i s obnovenou „staronovou“ firemní tabulí rodiny Susskindů.) V ulicích Spitalfields se nacházela spousta košer řeznictví, pekařství s bejgly, obchody se slanečky a nakládanými okurkami, byla tu jidiš divadla, spolky, vycházely jidiš noviny, Židé měli vlastní dílny, hlavně textilní, ale pracovali tu například i jako truhláři či výrobci cigaret. To byla Spitalfields, kterou mohly koncem třicátých let spatřit na vlastní oči i Wintono-

vy děti. Jakkoli se však životní podmínky zdejších obyvatel postupně zlepšovaly, pořád platilo totéž co v předminulém století o pražském Josefově – kdo jen trochu mohl, odstěhoval se, většinou do

Trumanův pivovar: dnes tu jsou kavárny a restaurace. majetnějších židovských oblastí na severu města.

PROCHÁZKA PO PRINCELET STREET

Jako model někdejší židovské ulice lze vzít dnešní Princelet (dříve Princess) Street. Na chodníku před číslem 8 vás upoutá zajímavý ornament na dvířkách od otvoru pro sypání uhlí – asi byste tu nečekali právě reliéf houslí. Podle jednoho vysvětlení připomínají, že v tomto domě žil světově proslulý židovský houslista Lionel Tertis (a jeho otec Alexander, kantor a mohel), podle druhého to, že nablízku sídlilo první londýnské jidiš divadlo, v němž načas hrál i slavný jidiš herec Jakob Adler. Zmíněný Zangwill v knize *Děti ghetta* charakterizuje ústy jedné z postav zdejší divadlo jako „jediné pravé divadlo v Londýně. Anglické jeviště – Drury Lane – uf! Neladí s lidmi: nevyjadřuje, co cítí.“ Na zdi domu číslo 17 spatříte modrou pamětní desku, která praví, že se zde roku 1886 narodila Miriam Mosesová, sociální reformátorka a v letech 1931–1932 první starostka Stepney. M. Mosesová se mj. proslavila tím, že ve Spitalfields založila Bradyho dívčí klub na pomoc chudým židovským dětem v East Endu. Starala se, aby tyto děti dostaly jídlo, šaty a vzdělání a aby měly možnost jet o prázdninách na venkov. Na zahradě nenápadného domu číslo 19 byla kolem

roku 1869 postavena synagoga, na kterou shromáždili peníze polští Židé. Měla krásný interiér se stropem z barevného skla, vzcnými lustry a sloupy. V jejím sklepe se konaly svatby, barmicové oslavy i schůze. Zdejší sklepení zažilo ve třicátých letech konspirační setkání Židů a Irů, na němž se domlouvali, jak společně čelit pochodům fašistických černokošiláčů Oswalda Mosleyho. Od šedesátých let 20. století zůstala synagoga opuštěná a chátrá, roku 1981 ji koupila charitativní nadace s tím, že ji promění v muzeum přistěhovalců. Oficiálně se tak i stalo, uskutecněnilo se pár výstav, ale budova je až na několik dní v roce uzavřená a nepřístupná. Pro útěchu lze říct, že nedaleko odtud v uličce Sandys Row se nachází dosud živá synagoga, a to dokonce nejstarší aškenázská synagoga v Londýně, kterou roku 1854 založili holanští Židé. Ze čtyřiceti původních synagog zůstaly v činnosti jen čtyři: některé byly zbourané, jiné se změnily v obytné domy či obchody a ještě další – jako třeba Velká spitalfieldská synagoga v Brick Lane – se proměnily v mešity.

BANGLATOWN S BEJGLY

Od poloviny 20. století začali zbytky židovských obyvatel vytlačovat noví přistěhovalci, Bangladéšané. Postupně čtvrť téměř zcela opanovali, mají tu své obchody a restaurace, supermarkety a bistra. Jakkoli si Londýňané, kteří si Spitalfields oblíbili a od sedmdesátých let 20. století tu začali opravovat staré či budovat nové domy, spolužití v pod-

Ornament na chodníku, Princelet Street.

statě pochvalují a čtvrť je vyhlášena „zónou dobrého chování“, úřady musí řešit i její specifické problémy. K nejzávažnějším patří to, jak někteří Bangladéšané zacházejí se svými dcerami. Zatímco hoši mají relativní svobodu a po škole se pohybují po ulicích, děvčata musí po vyučování zůstat doma

a mimo bangladéšskou komunitu se nesměji s nikým stýkat. Neposlušnost rodiče tvrdě trestají, třeba za cenu života vlastní dcery. Další problémem je zneužívání fondů na různé vzdělávací in-

Bývalá Velká synagoga v Brick Lane, nyní mešita.

stituce, které fungují jen jako zástěrka pro získávání studijních viz. „Studenti“ pak v zemi ilegálně zůstávají. A navíc, což se tradičních Londýňanů skutečně dotklo, usilují bangladéšští i o změnu názvu čtvrti – namísto Spitalfields propagují „Banglatown“ a tento název hlásá i nápis nad kovovou vstupní branou do Brick Lane.

Jenže minulost zanechala své stopy a některé jsou naštěstí stále hodně živé. Naleznete tu hugenotský kostel, metodistickou kapli, ještě používané synagogy, řadu starých rodinných firem, od Katzů až po Schwartze, i pamětní desky. Zůstala též slavná spitalfieldská tržnice, ačkoli i jí hrozil zánik, neboť o pozemky měli zájem velcí developeři ze City. Byla dokonce rekonstruovaná a každý víkend je zaplavená stánky, u nichž prodáváci nabízejí vše od šatů po stará tiskařská olůvka. Nová tržnice je zase doménou potravin a nejrozmanitějších pokrmů. Ovšem skoro stejný nával jako v tržnici je u stánků lemujících Brick Lane a u dvou malých obchodů na jejím konci. Traduje se, že v nich potomci původních majitelů prodávají ty nejlepší (a nejlevnější) bejgly v Londýně. Z vlastní zkušenosti mohu doporučit ty s nasoleným hovězím, kyselou okurkou a hořčicí. **ALICE MARXOVÁ,**
foto **Monika Ježková**

(Další informace a fotografie ke Spitalfields naleznete na www.spitalfieldslife.com nebo na www.exploringeastlondon.co.uk.)

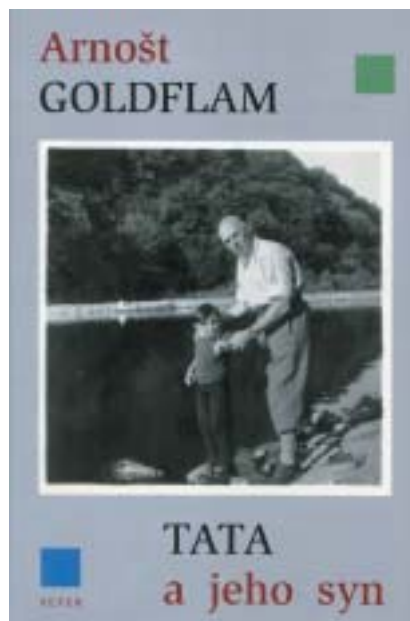

ARNOŠT GOLDFLAM

JEN TAK NA OKRAJ

Můj tata měl velice pestrý život, z určitého úhlu ovšem. Já bych se býval chtěl dozvědět víc, ale vždycky když začal vyprávět, tak se zacyklil na dvou třech příhodách, které podal svým celkem věcným, strohým a konkrétním jazykem. Dál se většinou neposunul. Já jsem byl žádostiv detailů, různých chuťovek, ozdob a zpestření. Ovšem u taty jsem se toho většinou domáhal marně. Například za války. Tata byl – ještě s dalšími třemi bratry – ve Svobodově vojsku, kde bylo hodně Židů, a táhli z Ruska přes Charkov, Kyjev, Sokolovo, Duklu až do Prahy. Několikrát byl zraněn a zažil mnohá dobrodružství. V zimě byl všude sněh, mrazy, bláto a mokro. Můj tata byl však inženýr a měl rád pořádek. Když se vojsko na pochodu zastavilo, rozdělaly se ohně a všichni se shromáždili kolem, aby se trochu usušili a ohřáli. Vojáci se přisunuli co nejbližší, aby měli nohy v teple a v suchu, než zase vyrazí dál. Ovšem boty, které fasovali, byly anglické, zrovna tak jako uniformy, battle dressy a podobně. Kožené podrážky byly probity kovovými cvočky, které se tak rozpálily, že se kůže kolem nich spálila. To můj tata ne. Odhadl vzdálenost od ohně tak, aby hřál, sušil, ale boty aby se nespálily. A tak se taky stalo. Jenomže všichni ostatní pak vyfasovali boty nové, ale můj tata ne. A tak táhli dál a dál a všichni pochodovali v nových botkách, jenom mému tatovi už se ty jeho postarší rozpadly. A tak, poněvadž už žádné další nebyly po ruce, vyfasoval válenky, ve kterých bylo jinak celkem příjemně, jen se v nich špatně pochodovalo. Spodek byl z tuhé, tvrdé kůže a vršek filcový. Noha nebyla pevně sevřena, v univerzálních válenkách se volně pohybovala. Zvlášť pata drhla o švy, až ji tata měl odřenou do krve a pomalu se začal opožďovat, vlekl se za ostatními, a tak zůstal pozadu. Když pak vojsko přešlo Dněpr, led už byl na mnoha místech rozbitý a na jednom takovém místě se tata propadl. Dlouhý plášť i filcové válenky, to všechno nasáкло studenou vodou, těžká výstroj ho táhla dolů a nebyl nikdo, kdo by mohl pomoci. Tatovi se podařilo vytáhnout z vody pušku, položit přes díru v ledu a tak se postupně, pomaličku vysoukal ven. Až si vydechl,

vlekl se v mokré a těžké uniformě a po delším bloudění dorazil do nějaké vesnice. Tam zaklepal, a protože uměl jen pár slovíček rusky, taky sice trochu česky, ale hlavně německy, jak se u nich doma před válkou mluvilo, lámaně vysvětloval, co se mu stalo. Místní se dívali nedůvěřivě. Takovou uniformu jako battle dress a dlouhý anglický kabát nikdy neviděli! Že by to byl fašista? Vyzvědač? Špion?! Je to možné, ba pravděpodobné. A tak na jedné straně sice poskytl tatovi pomoc, jenže na druhé straně dali hlás-

ku na příslušná místa, ti přijeli, tatu vzali a málem hned zastřelili. Pak ho ale přece jen vyslyšeli celou noc a pak pustili zpět k jednotce, živého, i když vyčerpaného. Tak to je jedna z těch dvou tří historek, které jsem z něho vyprávěl. On to ale podával tak, jako když někdo popisuje cestu z bodu A do bodu B, která proběhla bez zvláštních zádrhelů. Jiný by to opentlil a přibarvil, tata zkrátka nebyl dramatický autor. To bylo koneckonců dřív, vzpomínky na minulost. Hlavně však měl na mysli poučení, něco pro budoucnost, aby se jenom nestaly ty stejné chyby. Co kdyby zas byla válka, co by dělal ve škole líp, co jako mladý muž a co mám samozřejmě především dělat já. Jak si poradit se životem.

Tak mi často důrazně připomínal, abych se – hlavně – naučil tančit. Sám

velice litoval, že to neumí, že se to nenaučil.

„Víš, Rišo, to je věčná škoda, že neumím tančit. To bych se daleko lépe seznámoval se ženami. Vyzval bych je k tanci, a to už se potom úplně jinak konverzuje. Řekneš slovo, kroužíš sálem, utrousíš slovíčko sem, slovíčko tam, a už je ruka v rukávě. Všechno jde daleko líp! A když tancovat neumíš, tak jak se chceš k nějaké té ženě přiblížit, jak chceš navázat známost? Těžko! Tak nezapomeň a nauč se tančit!“ říkával tata, ale mně to tancování moc nešlo a taky nebavilo a ani jsem k tomu – patrně po něm – neměl žádné nadání.

Sám tata po smrti maminky nechtěl zůstat, byl zvyklý na veškerý servis, maminka umřela brzy a on taky tehdy nevěděl, co se mnou, sedmnáctiletým příblyblým arogantním klackem. Od války, kdy se totiž teprve naučil česky, byla jeho mluva stále trošičku kostrbatá. Něco se samozřejmě za tu dobu naučit musel, poněvadž se už všude mluvilo česky, ale ta jeho čeština byla taková knižní, jako z příruček, tuhá. Používal zapadlé výrazy jako nýbrž, některá slova vyslovoval německy, například neuralgen nebo pneumatiky. Říkal zásadně nojralgen, ojnalgit, pnojmatika a některá slova zůstala německá, i když už dostala takzvaně český tvar, třeba šnuptychl, a místo šlí nosil ovšem kšandle. Taky se nikdy neobouval, neřikal about, ale vždycky obléct boty. A když mi kázel na zahradě plevit, musel jsem jahodám stříhat čahouny, samozřejmě měl na mysli šlahouny.

Své pozdější manželky opouštěl po sedmi letech pro nedostatečnou péči, někdy to ovšem bývaly taky ony, které mu dávaly kvinde. Pak se hledala vždycky nová. Někdy přišel ke slovu inženýr. Dával je sám, občas mým prostřednictvím, žádal totiž, abych mu je pomáhal formulovat. Ale pak už odepisoval sám a docela hojně, a tak se mu dostávaly do dopisů různé osobité formulace. Například nechtěl svoje avantýry vytrubovat do světa, a tak napsal příslušné dámě odpověď na seznamovací anonci a žádal, aby zachovala diskretnost, zkrátka napsal – žádám o diskretnost... Tak to jen tak na okraj k mému tatovi. [...]

Teď ale, o mnoho let později, se můj tata, kdy už opravdu nežije, svět se zmodernizoval a všechno je jinak, vracívá, možná schválně. Občas, třeba v zimě, když se probudím a zrovna sněží, tak si

s úlekiem říkám, že musím honem ještě k němu, odklidit sníh před barákem. Nebo si kolem poledne vzpomenu s leknutím, že jsem mu ještě nedonesl oběd, to jsem ale občas dělával až pak, když nebyl tak soběstačný a pohyblivý, jako býval ještě kolem devadesátky. On totiž zeslábl a ztratil chuť do života až o pět šest let později, když jsme právě hledali a nenacházeli novou nevěstu a on se blížil ke stovce, které se ale bohužel nedožil. No nic, o to teď ale nejde.

Jdu zkrátka k telefonu, potřebuju si zavolat z pevné linky. Zvednu sluchátko, přiložím k uchu a chystám se vytočit číslo. Ve sluchátku je takové úplně zvláštní ticho, ne nějaké hluché, ale znějící, jako kdybych se ocitl v nějaké jeskyni, kde i to ticho má ozvěnu, jako v Jeskyni Steva Reicha. Zdálo se mi to trochu divně a cítil jsem, že tam na druhé straně někdo je. Pomyslel jsem si, že mi třeba někdo volá, že jsem snad předčasně nebo zároveň zvedl sluchátko, právě ve chvíli, kdy se mělo ozvat vyzvání.

„Haló?“ povídám.

„Haló!“ ozvalo se, byl to přiškrcený, skřípavý hlas, podobný mému, byl to, k mému překvapení, až zděšení, tatův hlas.

„To seš ty?“ ptám se.

„To seš ty?“ odpovídá tata jako ozvěna. Není přece na něm, aby se hlásil, to musím udělat já.

„No, ano, to su já.“

„Riša?“ ptá se tata nedůvěřivě.

„No jo, já, Riša, kdo by to byl?“ ptám se, potřebuju čas, abych se vzpamatoval.

„A co chceš?“ zkoumavě vyzvídá tata.

„Nic, nic nechcu, já jsem vlastně ani nevolal, já jsem jenom zvedl telefon, a to ty ses mi ozval.“

„No ovšem, když ty se neozveš starému tatovi... Co děláš?“ vyzvídá tata.

„No... tak, normálně, jako vždycky. Pracuju a tak. O rodinu se starám, o děcka...“

„Jak, o decka? O jaký zase decka? Koho decka? Nemáš dost?“

„Oženil jsem se zas... mám další dvě děti... malý ještě. Kluka a holku.“

„Mein Gott!“ tata jenom vydechl.

„Seš to ty, jo? Není to nějaký kiks? Mluví Riša?“

Trošku jsem se zastyděl. Moji rodiče mě měli, když bylo tatovi čtyřicet sedm a já jsem si vždycky říkal, že měl děti pozdě, moc pozdě, a proto právě že se pořád a pořád dohadujeme a handrujeme. A já

teď mám dokonce jedno až dost po padesátce, druhé v šedesátí! Musím to vysvětlit. „Ale ne, neboj se, su to já a je to tak, opravdu... Oženil jsem se ještě jednou.“

Tata, zdá se, je v šoku, tak si trochu netradičně uleví: „Ješišmarjá! Rišo?! Rišo?! Máš rozum?!“

Radši pokračuju. „A víš co? Budeš, tato, možná překvapenej, kluk se jmenuje po tobě. A holčička po tvé sestře, Mimi, co jste ji měli všichni tak rádi.“

Tata je, zdá se, velmi příjemně překvapen. Dokonce se pobaveně zachechtal. „Jó? Ták? No toto... Rišo... a... máš se tento, dobře? Ta tvoje manželka, je ona hodná? Kolik ona má roků?“

Tak trochu v rozpacích podávám zprávu. „No... je mladší... poměrně mladá.“

Tata se rozrostl. „Tak vidíš, Rišo! A kluka ty máš... podývejme se... Rodyna se zachová, náš rod zůstane. To jsem rád, no toto... A jsi relativně zdrav? Máš slušný plat? Ty přece musíš už taky brát penzi, ne?“

„No jo, beru a pracuju taky, docela pilně, ještě pořad...“

„Nó, tak to se máš dobře, to rád slyším... Jak se kluk učí? Čím chce být? A ta žena tvoje, jaký máš servis? Stará se ona? Je hodná? Nekřičí na tebe? Milence ona nemá? Pije alkohol? Co? Co?! Ale nelži mne! Ty víš, že já to poznám! Já ty znám, moc dobře tebe znám! A chodíš na hřbitov? Dlouho jsem ty tam nevidel! Dej na to pozor! Já ty tedka momentálně nepotřebuju, ale aspon za maminkou chodíš?“

„Chodím, tato, tuhle jsem byl v Brně, úplně nedávno, je to pár dní, co jsem tam byl na hřbitově, za maminkou, za tebou, za babičkou...“

„No proto! Já to samozřejmě vím, jenom jsem ty zkoušel!“ Tata mě přerušil, tu babičku, maminčinu maminku, jsem řekl tak trochu schválně, on ji neměl moc rád, mluvil vždycky o polských Židech s lehkým despektem. Sám sice z původně polských Židů pocházel, od tamtud před časem přišla i jeho rodina, ale na to už pak nedbal, on sám už byl z Vídně, a to je něco úplně jiného, to už je civilizovaná Evropa. V těchto souvislostech však nebyla o Hitlerovi řeč.

„Končím!“ oznámil tata, „at to nestojí moc peníze.“

„Ty tam platíš za telefon?“ podivil jsem se.

„Starej se o tvoje věci, už nyní nemám čas..., ty říkáš, že kluk je Otto, nó, dobrý, dobrý! Tak mej si dobře a dej na sebe po-

zor, Rišo, rozumíš...“ odbyl mě tata. Ve sluchátku cvaklo a po chvíli se rozhostilo obyčejné, normální, úplně banální ticho. Podal jsem mu zprávu o životě a měl jsem na chvíli i dojem, že byl víceméně potěšen, což bývalo dřív málokdy.

Já sám jsem ale byl dost zmaten, dokonce jsem se musel dlaní plácnout do hlavy, abych se vzpamatoval. Dost mě to i bolelo, ale nepřestal jsem s tím a plácl se celou dlaní pořádně ještě jednou do čela, až to plesklo. Bylo na čase vrátit se k normálnímu životu. V zrcadle vidím, že jsem oblečen na cestu, asi jsem se chystal někam ven, nebo jsem možná právě zvenku přišel... Kolik je hodin? Podíval jsem se. Pět. Ráno, odpoledne? Asi odpoledne, nejspíš.

„Haló, haló!“ volal jsem a chodím po bytě. Nikdo není doma. Tak to určitě bude odpoledne, ráno by ještě všichni spali. Všude je krásně uklizeno, skoro až nezvykle prázdně, nikde ani známky po tom, že by tady bydlela se mnou vůbec nějaká žena nebo děti. Že by se mi to zdálo? Usnul jsem a zdálo se mně o tatovi a kdovíco ještě, a oni mě mezitím opustili? Nebo je to ještě jinak, já jsem neusnul, ale umřel jsem, proto jsem taky mluvil s tatou, který už nežije! To bude ono, je po mně! Ale vždyť mě to dost bolelo, když jsem se před chvílí plácal do hlavy, tak asi přece jenom žiju!

* * *

V pořadí třetí povídková kniha, která pod názvem Tata a jeho syn v nakladatelství Sefer Arnoštu Goldflamovi vychází, představuje soubor sedmnácti povídek na dané téma. Rodiče, zejména pak nikdy nekončící dialog s otcem, který ovšem zpravidla přechází v otcův monolog, jsou motivem, ke kterému se autor z nejrůznějších stran a úhlů stále vrací. Kdo by vzal knihu do ruky s očekáváním, že si tu užije další literární variantu oidipovského či jiného komplexu, bude zklamán. To je ale také jediné zklamání, které by nová Goldflamova kniha mohla někomu přinést. Spíš než na Freuda si čtenář při četbě občas vzpomeneme na Poláčka, na kterého autor osobitým způsobem navazuje. Otlišťná část závěrečné povídky Jen tak na okraj názorně ukazuje jak. Osobitě, s humorem, jazykovou vynalézavostí i jistou rezignovanou melancholií danou vědomím, že v tom dvojstranném vztahu se vlastně nikdy nemůže nic změnit. Během života, ani po něm.

(Arnošt Goldflam: *Tata a jeho syn*. Vyšlo nakladatelství Sefer 2012, 240 stran, ilustrace Jiří Stach. Doporučená cena 320 Kč, cena v redakci 250 Kč.)

ANTISEMITISMUS V AMERICE

Představa o „zemi zaslíbené“ měla pravdu jen zčásti

Studie profesora historie na Arizonské univerzitě Leonarda Dinnersteina nazvaná *Antisemitismus v Americe* je první ucelenou knižní publikací na dané téma. Vyšla v newyorském Oxford University Press roku 1994. Proč tak pozdě? Ze dvou důvodů. Jak se autor zmiňuje v předmluvě, dějiny jednotlivých etnik se v USA dostaly do popředí odborného zájmu až koncem šedesátých let, přičemž předtím i bezprostředně poté drtivá většina článků zaměřených na židovskou zkušenost ve Spojených státech zdůrazňovala úspěchy, jichž američtí Židé jako celek v Novém světě dosáhli. V osmdesátých letech už ovšem existovala literatura snažící se pokrýt komplexnost židovské přistěhovalecké zkušenosti, být se omezovala na vybrané regiony a období. Profesor Dinnerstein tedy měl z čeho vycházet a výsledkem je recenzovaný titul, přehledně mapující vývoj antisemitismu na území dnešních Států od koloniální doby po současnost.

Knize jsme se nyní rozhodli věnovat také ze dvou důvodů. Zaprvé, v českém povědomí stále přetrvává mýtus, že Amerika byla pro Židy zemí zaslíbenou. A zadruhé se zdá, že pomůže vysvětlit, proč na rozdíl od současné Evropy ve Státech antisemitismus tak, jak jej chápe Dinnerstein, nesílí ani po 11. září, ani v souvislosti s aktuální situací v blízkovýchodním regionu.

CO SI MYSLELA VĚTŠINA

Úvodem si Dinnerstein vymezuje pole působnosti. Spíše než extrémně antisemitickými pozicemi na okrajích (zejména náboženských) se hodlá zabývat tím, co si kdy o Židech myslela takzvaná většina neboli hlavní proud, protože pouze tak lze přesvědčivě doložit, jak se ve Státech antisemitické postoje vyvíjely. Antisemitismus si pak definuje jako „nepřátelské výrazy nebo chování zaměřené vůči jednotlivcům či skupinám pouze na základě jejich židovské víry a židovského dědictví“. Přestože připouští i další příčiny antisemitismu v USA, za jeho hlavní zdroj považuje křesťanské učení: podle jeho názoru až donedávna prostupovala křesťanská kultura americkou společnost natolik, že se i nevěřící nebo jen vlažně nábožensky založení občané nechali ovlivňovat převládajícími populárními názory. A dogmatické interpretace křesťanského učení podle něj vysvětlují i fakt, proč se od konce šedesátých let šíří antisemitické nálady právě v afroamerické komunitě, patrně nejsnadněji ná-

božensky ovlivnitelné etnické skupině v USA, jejíž náboženští vůdci také slouží jako vůdci komunitní a političtí. Antisemitismem Afroameričanů a antisemitismem na Jihu se zabývá ve zvláštních kapitolách; my jsme se této problematice podrobně věnovali v *Židovské ročence 5771*, a proto ji zde ponecháme stranou.

OD KOLONIÍ PO OBČANSKOU VÁLKU

V koloniální době byl počet Židů na území dnešních Spojených států poměrně malý (kvalifikované odhady se točí okolo jednoho tisíce před válkou za nezávislost) a obecně byli vnímáni – na rozdíl od černochů a indiánů – jako civilizovaní lidé, potřební k budování komunit a k tomu, aby vytvá-

Antisemitický leták z roku 1937, vyzývající k bojkotu „Židovského Hollywoodu“. Foto archiv.

řeli hmotné bohatství. To ovšem neznamená, že vůči nim neexistovaly předsudky, které si bílí křesťané přivezli z Evropy: když se roku 1654 dostalo do Nového Amsterodamu (dnešního New Yorku) prvních 23 portugalských Židů z Brazílie, guvernér Peter Stuyvesant se je pokusil vykázat. Zabránil mu v tom jen výslovné instrukce holandské Západonídké společnosti, která sledovala především obchodní cíle. Zákon však odpíral Židům modlit se na veřejnosti, hlasovat, zastávat veřejný úřad, kupovat půdu a obchodovat s indiány a byla na ně uvalena zvláštní daň.

V předrevoluční Americe (tedy do roku 1776) se Židé zabydleli především v pěti hlavních oblastech: kromě Nového Amsterodamu ještě ve Filadelfii, Newportu,

Charlestonu a v Savannah. Všechna tato města zaručovala svobodu vyznání a rovné ekonomické příležitosti. Oproti tomu společensko-náboženské klima Nové Anglie bylo výrazně nepřátelské: podle tamních náboženských vůdců žili Židé v hříchu nejen proto, že nepřijali Ježíše, ale i proto, že „vždy jednou do roka se pokoušejí ukrást křesťanské děti a ukřížovat je, neboť nenávidí křesťanství“ (teolog Increase Mather). Žádoucí podle nich bylo, aby Židé konvertovali a byli tak spaseni. Přesto lze prohlásit, že oproti Starému světu byl ten Nový vůči Židům poměrně pohostinný – mimo jiné proto, že v nově se rodící společnosti byly uměle vytvářené bariéry mezi lidmi také v pohybu. Během revoluce sice křídlo loajální k Británii občas označovalo revolucionáře jako Židy (a jak to bývá, naopak zase revolucionáři občas označovali jako Židy roajalisty), nicméně revoluční nadšení z možnosti demokratického systému ty nejhorší antisemitické předsudky značně utlumilo.

Se vznikem Spojených států se vlastnictví začalo automaticky spojovat s protestantismem – což sice nebylo samo o sobě projevem antisemitismu, ale nevytvářelo takřka žádný prostor pro jiné náboženské a kulturní hodnoty. Zejména v letech 1830–1860 narůstalo členství v četných misionářských společnostech, jejichž cílem bylo „osvítit“ Židy, v masové používání učebnic byli Židé vykreslováni jako chamtiví, nepoctiví, sobečtí a zlovolní, ke stejným stereotypům se nezřídka uchýlval též dobový tisk. K náboženským stereotypům se přidal stereotyp hospodářský (oním bohatým a mocným mytickým Židem se mu stala rodina Rothschildů) a záhy následoval i stereotyp třetí, politický: pokud byl jakýkoli kandidát na veřejný úřad označen za Žida (ať už jím skutečně byl, nebo ne), automaticky to znamenalo, že je neupřímný a nedůvěryhodný.

Šířící se antisemitismus nabral ještě větší obrátky za občanské války, v období úzkosti, nejistot a krize. Sever i Jih obviňovaly kolektivně Židy z toho, že nejsou dostatečně zapálení pro jejich věc, že se neúčastní bojů, že jim válka přináší zisky atd. Nejznámějším dobovým incidentem je příkaz generála Granta číslo 11 z prosince 1862, jímž ze svého vojenského okrsku v západním Tennessee vykázal všechny Židy na základě skandálů s pašováním a překupnictvím. Tento příkaz dnes vědci vidí jako logické vyústění antisemitických nálad v Grantově armádě, jako důkaz jeho vlastní bigotnosti a toho, že podlehl populární rétorice (prezident Abraham Lincoln Grantův příkaz později zrušil). Na fundamentalistickém Jihu

byli zase Židé vnímáni jako spekulanti, kteří neobdělávají půdu, ale skupují a poté prodávají zboží za přemrštěné ceny.

OD PŘELOMU STOLETÍ PO DEPRESI

Židé německého původu se navzdory předsudkům a občasně diskriminaci rychle amerikanizovali a také dosáhli nemalých finančních úspěchů. Americká elita, která napodobovala způsoby britské aristokracie, je ovšem přesto odmítala přijmout: nesměli do některých luxusních hotelů, do téměř všech prestižních pánských klubů a soukromých škol. Nemajetní ortodoxní ruští a východoevropští Židé, kteří se přistěhovali v osmdesátých a devadesátých letech, čelili neskrývaným verbálním urážkám, a to zejména v katolickém tisku, jež četli hlavně irští a polští imigranti. Jak už dříve konstatoval Egal Feldman, odborník na křesťanské postoje vůči Židům, intenzita antisemitských výpadů se tu lišila od města k městu a od redaktora k redaktoru, svou roli ovšem sehrála i církev; tehdejší arcibiskup John Ireland se nijak nesažil o to, aby situaci zmínil.

Během prvních dvou dekad 20. století dostal také americký antisemitismus nový, rasistický impuls v představě, že Židé jsou zvláštní rasou s předem danými duševními a fyzickými vlastnostmi. Přijali ji jak někteří vládní představitelé, tak vědci, teologové, média a široká veřejnost, která se stále více zajímala o rasu potenciálních nových imigrantů. Za první světové války se znovu zdůrazňovalo, že Židé nejsou dostatečně vlasteneční a zbaběle se vyhýbají odpovědnosti, že neslouží ve zbraní, přičemž americká armáda zároveň paradoxně otiskovala otevřeně diskriminační inzeráty (poptávající se například po „křesťanských truhlářích“). Pod vlivem ruské bolševické revoluce se navíc Židé automaticky začali ztotožňovat s komunisty.

Klíčovým představitelem amerického antisemitismu tehdejší doby byl multimilionář a továrník Henry Ford se svými veleúspěšnými novinami *The Dearborn Independent*: například roku 1924 se jich průměrně prodávalo na 700 tisíc výtisků a vybájené příběhy o židovských neřestech četly miliony Američanů. Prestižní americké univerzity se zase snažily uvalit na studenty židovského původu kvóty. Chtěly tak vyřešit pro mnohé nepřijemný fakt, že pokud se přijímalo na studia na základě znalostí a zásluh, přicházelo tam mnoho židovských studentů: tak třeba roku 1922 se jich na Harvard dostalo čistě na základě zásluh 22 procent z celkového počtu uchazečů. Další vlna antisemitismu se vzedmula během ekonomické krize za vlády Franklina Delana Roosevelta, který v rámci Nového údelu jako první pre-

zident zaměstnal ve federálních orgánech celou řadu schopných amerických Židů – a musel mimo jiné čelit nařčením, že si ho Židé „koupili“. Ve stejné době zchudlé nižší třídy ochotně naslouchaly Hitlerovi, který hlásal, že příčinou veškerých hospodářských problémů jsou Židé; podle současných odhadů se v USA mezi lety 1933 a 1941 zformovalo více než 100 vysloveně antisemitských organizací. Jejich nejzanícenějším ideologem byl kněz Charles Coughlin, jemuž v rádiu pravidelně naslouchalo přes 3,5 milionu Američanů. A už tak špatné židovsko-katolické vztahy dále zhoršila španělská občanská válka: američtí katolíci věřili, že protifrankovskému hnutí dominují Židé, zatímco Franciska Franka oslavovali jako velkého křesťanského generála, který Španělsko zbavil levičáků.

OD DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY PO SOUČASNOST

Za druhé světové války antisemitismus pronikl i na půdu amerického Senátu – například Gerald Nye zastupující Severní Dakotu roku 1941 obvinil hollywoodské židovské producenty, že svými filmy chtějí zatáhnout Ameriku do evropské války. Politické ambice měl též třeba slavný letec Charles Lindbergh, podle něhož židovské nebezpečí spočívalo v tom, že Židé „vlastní a ovlivňují naše filmy, tisk, rádio i vládu“. Až vyvraždění evropského židovstva definitivně přesvědčilo americké Židy, že je nutno vymýtit znepokojivé ozvěny antisemitismu i ve Státech. Četné židovské organizace se dokázaly sjednotit na poválečné názorové platformě, podle níž antisemitismus spolu s ostatními projevy bigotnosti ohrožuje americkou demokracii, a představuje tudíž problém pro celou společnost. Jejich odhodlání se spojilo s ekonomickou prosperitou a ochotou většiny válečných veteránů i takzvaných majoritních Američanů zamezit projevům etnické nenávisťi.

Významné kroky v tomto směru udělal nástupce Roosevelta ve Washingtonu Harry Truman, který jmenoval komise, jejichž cílem bylo odhalit otevřené i skryté projevy rasismu především v oblasti zaměstnání a vyššího vzdělávání. A jakmile komise dospěly k závěru, že v zemi je rasismus stále široce rozšířený, začaly na úrovni federální legislativy jednat. Samozřejmě to neznamená, že se obratem vymýtil antisemitismus: stále docházelo například k ojedinělým útokům na synagogy, avšak všechna seriózní média je neváhala okamžitě odsoudit. Antisemitismus v padesátých letech prostě přestal být módní a populární záležitostí – nebo slovy Willa Herberga, autora studie z roku 1955 nazvané *Protestant, katolík a Žid*, mnoho Američanů sice stále chovalo antise-

mitské předsudky, ale už je nevyjadřovalo nahlas a neřídilo se jimi. Nebo ještě jinak: antisemitismus v USA ztratil, snad i díky špatnému svědomí, respekt.

Federální zákon týkající se občanských práv z roku 1964 v USA prakticky znemožnil jakoukoli legální diskriminaci etnických či náboženských skupin – a podepřel tak myšlenku svobody a rovnosti, která byla součástí národní ideologie a rétoriky od samotného počátku. Ojedinelé antisemitské výpady se v sedmdesátých, osmdesátých a devadesátých letech znepokojivě vyskytly hlavně na středních a vysokých školách, a to především ve spojení se sportovními utkáními nebo se studentskými aktivisty podporujícími palestinské hnutí, kteří ztotožňují sionismus s rasismem.

Pravdou tedy je, že z amerického veřejného prostoru vymizely debaty o židovské otázce a ortodoxní, konzervativní, reformní i nevěřící Židé se začlenili do amerického hlavního proudu.

Od konce osmdesátých let navíc neexistuje jediný důkaz, že by jim zůstaly zavřené dveře ke špičkovým firemním postům nebo k vedoucím místům na univerzitách, a snad nejlepším ukazatelem ústupu amerického antisemitismu je počet sňatků uzavřených mezi Židy a Nežidy: v letech 1985–1990 si plných 52 procent Židů zvolilo nežidovského partnera.

SHRNUTÍ A VYHLÍDKY

Závěrem Dinnerstein konstatuje, že v žádné křesťanské zemi nebyl antisemitismus nikdy slabší než ve Státech, kde jeho dopad minimalizovaly myšlenky demokracie, tolerance a plurality. Ve srovnání s jinými zeměmi a historickými etapami se dnes v USA setkáváme s méně předsudky a méně antisemitskými vystoupeními, až lze s nadsázkou tvrdit, že většina mladých amerických Židů o antisemitismu čte, protože ve vlastním životě se s ním střetne jen zřídka. Jak ale Dinnerstein zdůrazňuje, antisemitismus ve Státech není mrtvý: v majoritní (tj. bílé) společnosti je pouze na ústupu a v afroamerické komunitě od poloviny šedesátých let naopak sílí. Černý antisemitismus je podle něj psychologickou (a možná též podvědomou) reakcí na reálné postavení Afroameričanů, pro které Židé ztělesňují (stejně jako kdysi pro Evropany) zdroj veškerých vlastních potíží. Negativních příkladů od verbálních šarvátek až po fyzické konflikty by se našla celá řada, Dinnerstein však vyzdvihuje fakt, že drtivá většina majoritních Američanů se k obdobným výpadům nedá strhnout. Na druhé straně ovšem připouští, že místy je americká společnost jako celek vůči těmto potyčkám až příliš netečná.

HANA ULMANOVÁ

NEJEN EGON ERWIN

Významní muži z rodiny Kischů

Pražská německo-židovská rodina Kischů, která odvozuje své jméno od obce Chyšky na Karlovarsku, je v hlavním městě království doložena již v 17. století. Jejím nejslavnějším členem je EGON ERWIN KISCH (29. 4. 1885 Praha–31. 3. 1948 Praha), levicový novinář, spisovatel, z rodiny však vzešla řada dalších významných osobností. Vedle Egonova mladšího bratra, lékaře FRIEDRICHA KISCHE (1894 Praha–1968 Berlín), který prošel společně s Františkem Krieglem jako chirurg interbrigádami ve španělské občanské válce a boji v Číně proti Japoncům, je nutno zmínit zejména dva literátovy blízké příbuzné – lékaře a vysokoškolského pedagoga Enocha Heinricha Kische a rabína Alexandra Kische. Jejich otec, učitel a ředitel školy JOSEPH ENOCH KISCH (26. 5. 1804 Praha–19. 5. 1874 Praha), byl bratrem Jonase Enocha Kische, Egonova dědečka.

ENOCH HEINRICH

Jméno ENOCHA HEINRICHA KISCHE (6. 5. 1841 Praha–24. 8. 1918 Mariánské Lázně) najdeme v řadě německých a rakouských biografických slovníků. Tak jako mnoho jeho příbuzných vystudoval medicínu (na pražské německé univerzitě). Svou úspěšnou kariéru vědce a balneologa započal v Mariánských Lázních. Od roku 1867 přednášel

ství, přispěl zásadním způsobem k lázeňskému rozvoji Mariánských Lázní, na jeho počest zde byla po něm pojmenována ulice; dnes se ale jmenuje Fibichova.

ALEXANDER

ALEXANDER KISCH (5. 10. 1848 Praha–8. 12. 1917 Praha) byl vůdčí a velmi vlivnou postavou pražské židovské obce přelomu 19. a 20. století. Nejdříve studoval v židovském teologickém semináři v Breslau (nyní část polské Vratislavi), kde pak nastoupil i na univerzitu. Ve studiích pokračoval na univerzitě v Tübingenu, kde získal doktorát z filosofie, poté v Paříži, kde zároveň pracoval jako vychovatel v rodině barona Horace de Günzburga. Svou rabínskou dráhu začal v Brně (1874–1877), pokračoval v Curychu (1877–1885) a nakonec 32 let působil v pražské Maiselově synagoze. Byl také inspektorem náboženské výchovy na pražských školách a polním rabínem. V této funkci se roku 1899 dočkal soukromé audience u císaře Františka Josefa I., jehož dokázal přesvědčit, aby odsoudil antisemitismus, vrcholící tehdy v Čechách hilsneriádou. Byl brilantním řečníkem a publicistou, autorem několika teologických spisů, věnovaných především Talmudu, které ovlivnily například Maxe Broda či Franze Werfla.

1889 Praha–7. 7. 1985 Basilej). Po maturitě na Staroměstském gymnáziu, jehož žáky byli mimo jiné Franz Kafka a Hugo Bergmann, studoval právo na německé části pražské univerzity a v Lipsku, kde se habilitoval jako soukromý docent. Roku

Enoch Heinrich Kisch. Foto archiv.

1920 získal místo profesora právních dějin na univerzitě v pruském Královci (dnes Kaliningrad), o dva roky později přešel do Halle, kde byl roku 1925 zvolen děkanem právnické fakulty. V akademickém roce 1924/1925 hostoval na německé univerzitě v rodné Praze, kam se nakrátko vrátil i po nástupu nacistů k moci; tehdy učil zároveň v židovském teologickém semináři v Breslau. Roku 1935 emigroval do USA, kde přednášel o židovských dějinách na vysokých školách; působil zejména na Hebrew Union College v New Yorku, ale i na univerzitě ve švédském Lundu a v Basileji, kam se přestěhoval v roce 1962.

Byl autorem více než 400 prací a studií, jež vycházely zejména v časopise *Historia Judaica*, který v letech 1938–1961 editoval. Zabýval se v nich hlavně německými právními dějinami, otázkami humanismu a židovskými dějinami. Po roce 1933 se soustředil především na právní a sociální dějiny německých Židů ve středověku. Byl mimo jiné také autorem životopisu svého otce a knihy o Židech na pražské univerzitě. V roce 1962 byl zvolen čestným prezidentem Společnosti pro dějiny Židů v Československu, kterou kdysi spoluzakládal s historikem, profesorem Samuelem Steinherzem a jejíž ročenku po několika let spolueditoval.

Do milované Prahy se již nikdy po roce 1935 nevrátil. Dr. Wilhelm Güde, Kischův asistent z basilejské univerzity, rodinný přítel a životopisec, vzpomínal, jak byl historikův dům v Basileji vyzdoben obrazy s tématem Prahy a jak emocionálně na rodné město vzpomínal.

Guido Kisch. Foto archiv.

v Praze na univerzitě, nejdříve jako soukromý docent a od roku 1884 jako profesor balneologie. Redigoval též prestižní *Allgemeine Balneologische Zeitung*, byl autorem více než 200 odborných prací z balneologie a gynecologie (zkoumal mimo jiné ženskou sexualitu), řadu z nich publikoval v zahraničí. Je řazen k zakladatelům moderního lázeň-

Z manželství Alexandra s Charlottou, rozenou Polatschekovou, vzešli synové Guido a Bruno.

GUIDO

Půjdete-li někdy po německém městě Halle, možná si povšímete Kischovy ulice: jméno dostala po GUIDU KISCHOVI (22. 1.

BRUNO

V lékařských knihách najdeme odborný termín „Kisch-reflex“, který označuje uzavření očního víčka v důsledku tepelné stimulace či nějakého bezprostředního podráždění kůže v hloubce zevního ušního zvukovodu. Dostal jméno po BRUNU KISCHOVI (28. 8. 1890 Praha–12. 8. 1966 Bad Nauheim), jenž se uplatnil jako fyziolog, kardiolog a vysokoškolský pedagog. Při studiu medicíny v Praze (1908–1913) pracoval v botanickém, fyziologickém a farmakologickém institutu, následně se stal asistentem v Institutu pro experimentální patologii v Kolíně nad Rýnem. Po skončení první světové války, ve které sloužil jako lékař, se habilitoval a posléze získal i mimořádnou profesuru (1922) na kolínské univerzitě. Věnoval se řadě problémů z oborů fyziologie, farmakologie, všeobecné biologie a zejména kardiologie, v níž se zajímal hlavně o krevní oběh a elektronovou mikroskopii kardiovaskulárního systému; byl také vydavatelem

Bruno Kisch. Foto archiv.

uznávaného periodika, které se tomuto tématu věnovalo. V roce 1938 emigroval s rodinou do USA, kde v letech 1938–1962 pracoval na Yeshiva University v New Yorku. Zemřel během pracovní cesty po Německu, pochován však byl podle svého přání v Jeruzalémě.

O významu B. Kische svědčí, že byl v letech 1951–1953 prezidentem Americké kardiologické akademie; Německá společnost pro kardiologii, srdce a výzkum krevního oběhu, u jejíhož zrodu v roce 1927 stál, v současnosti uděluje po něm pojmenovanou medaili za zásluhy v tomto oboru.

Přestože rodina Kischů zanechala budoucím generacím výrazný kulturní a vědecký odkaz, širší veřejnosti zůstává řada jejich členů i nadále málo známá.

RADEK AUBRECHT**MEIR ŠALEV
V BRATISLAVE**

Osobe a dielu izraelského spisovateľa Meira Šaleva sa *Roš chodeš* obsiahlo venoval v júlovom tohtoročnom čísle (7/2012). Nasledujúci príspevok sa snaží zachytiť niektoré zaujímavé a zároveň originálne myšlienky z bratislavskej návštevy autora.

Bratislavu navštívil Šalev v spojitosti s medzinárodným knižným veľtrhom Bibliotéka 2012, kde boli prezentované aj preklady jeho kníh. Na slovenskom knižnom trhu sú v súčasnosti dostupné štyri preklady autora: *Moja ruská babka a jej americký vysávač*, *Modrý vrch*, *Chlapec a holubica* a *Štyri hostiny*. Všetky vyšli vo vydavateľstve Slovart a boli preložené nie z hebrejského originálu, ale z anglického prekladu. Toto bolo predmetom jednej z prvých otázok, ktoré dostal autor počas

stretnutia s členmi bratislavskej lóže B'nai B'rith Tolerancia. Šalev odpovedal, že vydavateľstvo nedokázalo zabezpečiť preklad z hebrejčiny a prekladateľ mal k dispozícii anglickú aj nemeckú mutáciu jeho kníh. On sám nedokáže posúdiť kvalitu prekladu, to musia posúdiť čitatelia. Pozná však jeden test, ktorým dokáže posúdiť lubovlný preklad: nechá niekoho, nech predčíta nejakú pasáž jeho knihy čitateľom, a podľa reakcií publika a prejavenej emócií, ale aj podľa intonácie čítania sa snaží odhadnúť mieru originality.

Šalev na stretnutí spomínal, že počas návštevy v Moskve sa ho pýtali na zdroje, ktoré ho inšpirovali. Ruskému publiku menoval Bulgakova, Nabokova, Gogola a Tanyu. Tá posledná bola jeho babička. Ako ďalej spomenul, ruské publikum jeho babičku akceptovalo, ale jeden z moskovských poslucháčov ho verbálne atakoval, či snáď Bulgakova považuje za hodnotnejšieho ako Dostojevského (!). M. Š.: „Odpovedal som, že áno, a poslucháč rozhorčene opustil miestnosť.“

Nasledovala (už v Bratislave) otázka či skôr výčitka: „Píšete, že ste nikdy nedočítali Tolstého *Vojnu a mier* do konca (z interview v *Rch*). Ako sa to dá vysvetliť?“

M. Š.: „Neznamená to, že kniha je zlá. To je otázka interakcie. Jednoducho, toto rande medzi autorom a čitateľom nevyšlo. Poznám *Annu Kareninu* aj iné knihy Tolstého, ale *Vojnu a mier* som nedočítal. Pritom nemám problémy s ‚ťažkými‘ knihami. Prečítal som si *Moby Dicka* od Hermana Melvilla a čítam aj Tóru.“

Na otázku, čo súdi o Jacobsonovom románe *Finklerovská otázka*, Šalev odpovedal, že sa nevyjadří k románu, ale (miesto toho) uviedol historiku zo života svojho otca: „Môj otec slúžil počas druhej svetovej vojny v britskej armáde ako dobrovoľník. Bol pridelený do muničného transportu. Jeho spoločníkom bol starší, hlboko kresťansky založený britský šofér. Otec celý život študoval Tóru, zaoberal sa ňou. Pochopiteľne, aj počas dlhej cesty pušťou diskutoval s kresťanským vodičom o Biblii. Keď konečne dorazili do Jeruzaléma, kresťanský vodič ho objal, poďakoval sa mu a povedal: ‚Nikdy som netušil, že Biblia bola tak dôkladne preložená do hebrejčiny.‘“

zili do Jeruzaléma, kresťanský vodič ho objal, poďakoval sa mu a povedal: ‚Nikdy som netušil, že Biblia bola tak dôkladne preložená do hebrejčiny.‘“

Ďalšia otázka znela: „Čím si vysvetľujete tak často sa opakujúci úspech mnohých Židov na poli hudby, písania, vedy, v kultúre a v iných oblastiach?“

M. Š.: „Poznám aj výborných spisovateľov, ktorí nie sú Židia. Židia sú známi tým, že ich hlavný biznis sú slová. Sme národom slov. So slovami sa ľahšie cestovalo, ako s materiálmi hodnotami. A cestovať sme museli často. Nemáme však najlepších maliarov a sochárov. Čo sa týka vedeckej úrovne v Izraeli, je pravdou, že máme viacerých nositeľov Nobelovej ceny. Ale práve oni unisono kritizujú všeobecný pokles vzdelanosti v našej krajine. Vzdelanosť v Izraeli už nie je taká, aká bola v minulosti.“

Šalev dostával aj otázky s politickým pozadím. Situáciu v dnešnom Izraeli vníma ako zlú, vyhliadky na mier sa stávajú z roka na rok menšie. Kriticky vníma postoj palestínskej reprezentácie, ale aj Izraela. Podľa jeho mienky by sa Izrael mal vrátiť k hraniciam pred šestdňovej vojny (1967) a umožniť Palestínčanom politickú prítomnosť v Jeruzaleme (na toto reagovali niektorí poslucháči výrazným nesúhlasom). Zdôraznil však, že politika nie je to, o čom rád píše, niekedy sa tomu však nedokáže vyhnúť. Oveľa radšej píše o zvieratách a kvetoch. Nedávno písal o rastline „chacav“ (lat. *scilla*, česky ladoňka). Publiku vysvetľoval, že chacav už Židia poznajú od čias Jozueho, keď tento chacavom značkoval hranice medzi teritóriami našich praotcov.

Za najlepšiu zo svojich kníh považuje *Ezaua*, potešilo ho, keby vyšiel slovenský preklad. Rovnako dúfa, že sa preložia jeho knihy o Biblii a jeho detské knihy. Budúca kniha, na ktorej pracuje, bude o pomste, ale na jej publikovanie ešte musíme počkať.

JARO FRANEK, BRATISLAVA

Kalendárium

LEO EITINGER, jeden z nejvýznamnějších představitelů moderní psychiatrie, se narodil před **100 lety, 12. 12. 1912**, v Lomnici na Tišnovsku. Studoval bohemistiku, germanistiku a medicínu na Masarykově univerzitě v Brně, v roce 1937 vstoupil do armády jako důstojník letectva. Před nacisty emigroval do Norska a brzy po příjezdu se mu podařilo vyjednat záchranu pro 100 židovských dětí z Československa. Když Němci obsadili Norsko, rok se ukrýval, byl však prozrazen, prošel několika tábory a věznicemi, než byl v únoru 1943 uvězněn v Osvětimi. Působil tu jako vězeňský lékař – kromě mnoha jiných zachránil život Eliemu Wieselovi, pozdějšímu spisovateli a nositeli Nobelovy ceny míru; pojilo je pak celoživotní přátelství. Přežil jako jeden z 23 Židů ze 762, které nacisté z Norska deportovali.

Po válce se vrátil do Norska a začal se zabývat psychiatrií, přičemž zkoumal nikoli chování útočníka, jako většina jeho kolegů ve světě, ale chování obětí. Patří mezi zakladatele a průkopníky viktologie, oboru, který se zabývá důsledky agrese na oběť. Za základní práce svého druhu jsou považovány studie *Norští a izraelské přeživší z koncentračních táborů* (1964) a *Mortalita a morbidita v důsledku nadměrného stresu* (1973), studie *Přeživší z koncentračních táborů* je řazena mezi nejvýznamnější díla o traumatu. Eitingerův výzkum účinků nadměrného stresu představoval průlom v pochopení úmrtnosti po katastrofách a výrazně přispěl k definici syndromů posttraumatického stresu, jako je např. trvalá změna osobnosti po přežití katastrofy. Díky těmto diagnózám byly válečným obětem uznány choroby vyvolané válkou a značně se tím usnadnily procedury pro získání válečných invalidních penzí. Dostalo se mu uznání v podobě mnoha cen a poct; nejvýznamnější mu udělil norský král: je komturem Norského královského řádu sv. Olava. Po Leoovi a Lisl Eitingerových je pojmenována cena, již každoročně udílí Univerzita v Oslu za zásluhy při prosazování lidských práv.

V Norsku uctíváný vědec hrál také velkou roli při výchově nových generací psychiatrů: od poloviny padesátých let až do svého penzionování (1983) působil na

Univerzitě v Oslu, posledních 20 let jako profesor a vedoucí psychiatrické kliniky.

Leo Eitinger, který zemřel 15. 10. 1996 v Oslu, není zdaleka jediným z židovských emigrantů z českých zemí, kteří mají za sebou pozoruhodné dílo a dobyli si uznání v cizině, zatímco v jejich rodné zemi je skoro nikdo nezná. Je však jedním z mála, o nichž poslední řečené už neplatí. Ke stému výročí jeho narození si na něj vzpomněla jeho alma mater a rodáci z Lomnice (tamní Okrašlovací spolek): odhalili mu bustu, vydali překlad jeho biografie z pera Magneho Skjaeraasena *Lékař pro život. Příběh Lea Eitingera*, svolali do Brna dvě konference.

Konference, kterou uspořádaly pro české učitele Institut Terežinské iniciativy a Filozofická fakulta Západočeské univerzity

Leo Eitinger. Foto archiv.

v Plzni, se vztahuje ke známějšímu tématu: procesu a rozsudku nad tzv. protistátním spiklečnickým centrem Rudolfa Slánského. Konference byla svolána přesně 60 let po vynesení rozsudku (27. 11. 1952), který 11 obviněným přinesl smrt. Popraveni byli **3. 12. 1952**, tedy před **60 lety**. Sedm z popravených a řada dalších odsouzených bylo židovského původu, což se v procesu zdůrazňovalo. Proces a jeho okolnosti (vše řízené sovětskými poradci, ale realizované z domácích zdrojů) zasáhly více či méně celou zdejší židovskou menšinu, potvrdily konec podpory mladého židovského státu ze strany zemí s komunistickým režimem a otevřely cestu ke státnímu antisemitismu, v celém „východním bloku“ – u nás s výjimkou roku 1968 až do roku 1990 – jen nedbale zastíranému odsudkem sionismu. Více než 15 let trvalo, než se režim odhodlal formálně a veřejně rehabilitovat oběti svých justičních vražd. Jejich strůjci nebyli nikdy potrestáni.

V prosinci má své jubileum řada osobností, z nichž připomínáme alespoň tři. Historik **SAMUEL STEINHERZ** (16. 12. 1857 Güssing, dnes maďarský Köszeg–16. 12. 1942 ghetto Terezín) – **155 a 70 let**. ■ Spisovatel **VOJTĚCH RAKOUS** (vl. jm. ADALBERT ÖSTREICHER, 8. 12. 1862 Velká Brázdím–8. 8. 1935 Praha) – **150 let**. ■ Novinářka a překladatelka **HANA (CHANA) BUDÍNOVÁ** (roz. KOJFMANNOVÁ, 24. 12. 1902 Stará Ušica, dnes Ukrajina–15. 9. 1965 Praha) – **110 let**. (tp)

Z NOVÝCH KNIH

Avraham B. Jehošua

MOLCHO

Po románech *Milenec* a *Pan Mani* vychází v češtině další román významného izraelského autora A. B. Jehošuy. Molchovi, čerstvému padesátníkovi a otci tří téměř dospělých dětí, jednoho podzimního rána umírá žena a před ním se otvírá nepoznaná, těžko uchopitelná svoboda. Rok v životě osamělého vdovce je odměřován střídáním ročních období. Molchův příběh provádí čtenáře tragikomickými a zoufale marnými pokusy navázat nový vztah, ale také nejrůznějšími místy v Izraeli a v Evropě.

Vydalo nakl. Pistorius & Olšanská v Příbrami r. 2012. Z hebrejštiny přeložila Magdalena Křížová. 376 stran, dop. cena 349 Kč.

Amir Gutfreund

JÍDLO SE NEVYHAZUJE

Román *Jídlo se nevyhazuje* izraelského autora A. Gutfreunda se citlivě a přitom s humorem vyrovnává s jedním z nejbolestivějších traumat izraelské společnosti. Zdánlivě autobiografický text, zalidněný desítkami historických i smyšlených postav, zpřítomňuje neotřelým poetickým jazykem hrůzy minulosti, jejíž stíny ovlivnily celou jednu generaci zachráněných.

Vydalo nakl. Garamond v Praze r. 2012. Z hebrejštiny přeložila Magdalena Křížová. 440 stran, dop. cena 329 Kč.

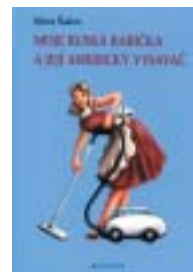
Meir Šalev

MOJE RUSKÁ BABIČKA

A JEJÍ AMERICKÝ VYSAVAČ

Humorné příběhy o autorově svérázně babičce Toně, která se po příchodu do Palestiny rozhodla bojovat s všudypřítomným prachem a špínou, se staly nedílnou součástí legend mošavu Nahalal. Zatímco v knize *Ruský román* předkládá Meir Šalev pohled na osídlování Palestiny plný magického realismu, v této knize se čtenář dozví skutečný příběh babičky Toni, dědečka Aharon a amerického sweeperu, který se stal prvním vysavačem v údolí Jezreel.

Vydalo nakl. Garamond v Praze r. 2012. Z hebrejštiny přeložili Pavla Špinarová a Petr Himmel. 224 stran, dop. cena 268 Kč.

IZRAEL: Hamas vytlačil Obamu

Volby amerického prezidenta vyvolávají v Izraeli širokou vlnu debat, analýz a komentářů. Vždyť jde o vládu v zemi nejužšího spojence a opory. Letos však byla odezva slabší než jindy a brzy skončila. Především proto, že znovuzvolení Baracka Obamy bylo vytěsňeno naléhavější agendou – Izrael zahájil operaci proti Hamasu v Gaze, přesněji řečeno proti útokům jím odpalovaných raket.

To zahájení působilo už jaksi tradičně. Ve středu 14. listopadu byl při útoku letectva na Gazu zabit Ahmad Džabarí, velitel vojenského křídla Hamasu a muž odpovědný za raketové ohrožení Izraele. Ale s ním i osm dalších lidí včetně dvou dívek. Poté se Izrael ocitl – opět už tradičně – v defenzivě proti obviňování z agrese. Obhájit právo na sebeobranu v éře vlády médií, která nevyhnutelně přináší obrázky zabíjených dětí, je těžší než zneškodnit odpalště i zásoby raket Hamasu.

V AKCI JE ŽELEZNÁ KLENBA

Strategicky vzato, neukázala operace Pilíř obrany (či Oblakový sloup podle citace z knihy Exodus) nic zásadně nového. Pro Izrael je to standardní obranná reakce na ohrožení svých občanů. Jen za říjen bylo zaznamenáno na 116 raketových útoků z Gazy, takže s vojenskou reakcí se dalo počítat. A podle průzkumu ji schvalovalo 90 procent dotázaných. Mění se ovšem technické parametry.

Hamas používá iránskou technologii, nyní i rakety Fadžr-5, jež mohou zasáhnout také Tel Aviv – a poprvé největší město Izraele skutečně zasáhly, byť jen na okraji a nenapáchaly vážné škody. Cahal proti raketám z Gazy už loni nasadil svůj protiraketový štít Železná klenba. Teď ho nasadil v plné míře, jaká byla k dispozici (celkem pět baterií) a dosáhl úspěšnosti 90 procent, což má i svůj komerční význam – Izrael chce Železnou klenbu vyvážet a je jedinou zemí, která takové systémy nejen vyrábí, ale též zkouší přímo v boji.

Politicky je to zatím neprošlapaná cesta. Na první pohled se může zdát, že od operace Lité olovo na přelomu let 2008/2009 se moc nezměnilo, ale to by bylo zavádějící. Za čtyři roky se zcela proměnil obraz regionu. Turecko se ze spojence židovského státu stalo – po izraelském zásahu proti lodi Mavi Marmara mířící do blokované Gazy – v lepším případě neutrálem, v horším případě kritikem Izraele. A Egypt se stal z prvního arabského státu, který s Izraelem uzavřel mír, prvním arabským státem, jemuž vládnou islamisté. Prezident Muhammad Mursí je silným mužem, ač není formálním členem, Muslimského bratrstva. Právě jeho filiálkou je Hamas.

Rozdíl je jasný. Zatímco pro Egypt Husního Mubaraka, který vlastní islamisty zavíral, byl Hamas v Gaze nepřítelem, pro Mursího Egypt by měl být ideovým spojencem. Jak to vypadá v praxi? Právě že různě.

Turecký premiér Recep Tayyip Erdogan se postavil jasně proti Izraeli: označil ho za teroristický stát. Naproti tomu Egypt si razí vlastní cestu. Po izraelském útoku na Gazu sice odvolal z Tel Avivu velvyslance, ale pak se sám chopil role prostředníka příměří mezi Izraelem a Hamasem. Ne z lásky k židovskému státu, ale z jiných důvodů. Zaprvé: chce zvýšit status svého režimu, ukázat ho jako seriózní a schopný. Zadruhé: chce mít území Egypta pod kontrolou – ne aby mu Hamas dělal na Sinaji gangsterský stát ve státě.

Dům zasažený raketou z Gazy, kterou Železná klenba nezachytila. Beer Ševa, 20. 11. 2012. Foto archiv.

Příměří bylo podepsáno ve středu 21. listopadu. Oznámili to šéfové americké a egyptské diplomacie, detailní podmínky však byly ještě ve stadiu jednání. Podle informací, jež pronikly ještě za bojů do tisku (*Jediot Achronot*), chce Izrael šířit politickou dohodu, v níž by Egypt ručil za více bodů – za nejméně patnáctiletý klid zbraní s Hamasem, za konec pašování výzbroje do Gazy, za konec útoků raketami, za právo Izraele stíhat teroristy, za hraniční přechody z Egypta do Gazy.

Zdá se, že došlo na slova *Haarecu*: „Budou-li se hlavní síly sunnitského islámu v regionu chovat odpovědně a dospěle, je šance, že Gaza nezažije reprízu pozemního útoku z operace Lité olovo.“ Hlavní silou sunnitů je Egypt a pozemní operace v Gaze je zase hlavní obavou běžných Izraelců.

PRÁVO VIDĚT SAFED

Listopadové události cosi vypověděly také o palestinské samosprávě Mahmúda Abbá-

se. Na začátku raketové kampaně Hamasu tyto útoky prezident Abbás odsoudil a řekl, že pro ně neexistuje žádné ospravedlnění. V rozhovoru pro izraelskou televizi projevil až překvapivou vstřícnost k židovskému státu. Když přišla řeč na palestinské uprchlíky z války v roce 1948 a jejich právo na návrat do Izraele, Abbás – sám rodák ze Safedu, jenž jako dítě s rodiči uprchl – prohlásil: „Chtěl bych vidět Safed. Je mým právem ho vidět, ale ne tam žít.“ – „Je to pro vás Palestina?“ zeptal se moderátor. „Palestina je pro mě území v hranicích z roku 1967 s hlavním městem ve východním Jeruzalémě. Západní břeh a pásmo Gazy je Palestina, ostatní části tvoří Izrael.“

To byla hodně silná slova. Popřela to, co tvrdí palestinský mainstream i Hamas (však také od něj to pak Abbás schytil), a sice že Palestina je celé historické území

od moře po řeku Jordán a že návrat arabských uprchlíků do Izraele je nevyhnutelnou podmínkou míru. A naopak ladila s tím, co si o problému myslí Západ. I ten trvá na „zelené linii“ z let 1949–1967 jako na definitivní státní hranici. Pouze americký prezident Bush se v dopisu z roku 2004 postavil za názor, že budoucí izraelsko-palestinská hranice se musí nově dohodnout.

Suma sumárum: Abbás jako první palestinský lídr dospěl k pozici, jež je v souladu ne-li s Izraelem, tak aspoň s většinovým míněním Západu. Přispěl k jasnému odlišení od Hamasu a jeho ideologie, která je vůči židovskému státu likvidační. Ale tady přichází ouha. Když se Abbás takto vymezil proti Hamasu, proč potom odsoudil zásah Izraele proti raketám Hamasu? Tím jen podpořil dojem, že si nechává otevřená zadní vrátka k Hamasu a že vše, co říká, je nějak účelové.

ZBYNĚK PETRÁČEK

NEJOBLÍBENĚJŠÍ SPORT ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Jaký je nejoblíbenější sport mezi Židy? Transport.“ Citát vyňatý ze hry *Odpad, město, smrt*, kterou inscenovalo dnes již neexistující Pražské komorní divadlo, má za „jeden z nejlepších vtipů, co jsem za poslední dobu slyšel“ autor poznámky o filmové verzi inscenace (Instinkt, 22. 11.).

■ Média, například Českolipský deník (10. 11.) pod titulkem „Křišťálová noc. Hrůza, která se zaryla i do srdce Liberce“, připomněla výročí říšského pogromu z listopadu 1938. ■ Lidové noviny (31. 10.) připomněly 150. výročí narození Emila Kolbena. ■ „Doby, kdy se politici postavili proti rasismu, jsou pryč,“ soudí mj. autor podrobného referátu o antisemitických, antiromských a fašizoidních tendencích v České republice (Denikreferendum.cz, 21. 11.). ■ „Vztah homosexuálů a komunistů je v dílech klasiků marxismu ambivalentní, obdobně jako je tomu se vztahem komunistů k Židům,“ tvrdí autor článku o vztahu různých režimů k homosexuální menšině (Neviditelný pes.cz, 21. 11.). ■ Nejčastějším tématem českých médií v listopadu na židovské téma byl střet mezi Hamasem a Izraelem. Například LN (24. 11.) přinesly dvoustránkovou debatu o situaci v Izraeli a vyhládkách do budoucna. ■ Dalším velkým tématem ve stejném čísle LN bylo 60. výročí vynešení rozsudku nad tzv. protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského, kterému deník věnoval tři tiskové strany pod hlavním titulkem „Proces očima dětí popravených“. Syn popraveného Rudolfa Margoliuse Ivan (65), který žije v Anglii, mj. deníku řekl: „Nejde mi o to, aby byl někdo potrestán. Přál bych si, aby se to řádně prozkoumalo, aby se zjistilo, kdo byl kdo a co udělal a proč. Dodneška o celém případě existuje mnoho nejasností, které je nutno úředně a veřejně vysvětlit.“

■ „My už dřív přišli postupně o Židy, Rusíny, Němce a pak i o Slováky a Maďary. Teď jsme konečně sami! Poprvé po více než tisíci letech žijeme ve státním domě sami. Mnozí si to pochvalují. Jen ještě, co s těmi Cikány...“ konstatoval mj. Petr Pithart v rozhovoru pro Literární noviny (22. 11.). ■ Nové, v pořadí čtvrté vydání souboru próz Bruna Schulze přivítaly recenzí tytéž noviny ve stejný den. ■ Pod titulkem „To, že přežili, považují Židé za vinu“ publikoval Deník.cz rozhovor s J. Achabem Haidlerem o nové inscenaci Činoherního studia v Ústí nad Labem, dramatisaci knihy Steva Sem-Sandberga *Chudí v Lodži*. Hra je pojata jako mono-

drama, „hlavními postavami jsou chudý Žid Adam Rzepin a kontroverzní židovský starosta ghetta Mordechaj Chaim Rumkowski“. ■ Média, například iDNES.cz (16. 11.), přinesla rozhovor s režisérkou Agnieszkou Hollandovou u příležitosti premiéry jejího třídílného TV filmu *Hořící keř*, v němž se vrací k osudu Jana Palacha a k období, které v Praze prožila jako studentka FAMU, a české premiéry filmu *V temnotě*, jejího dalšího snímku na téma holokaustu. Hrdina filmu, který získal v Polsku oscarovou nominaci, Polák, za války ukrývá Židy. „Palach byl romantický, tedy polský typ hrdiny, kdežto polský zloděj, jenž chrání Židy zprvu proti své vůli, má blíž k hrdinům po česku,“ míní režisérka. ■ Recenzent filmu v deníku iDNES.cz (18. 11.) hodnotí snímek už v titulku článku: „Hollandová natočila temnotu holokaustu bez klišé“, zatímco recenzent týdeníku Respekt (č. 47, 19. 11.) soudí opačně, totiž že „i cíl nevyprávět o nacismu a antisemitismu, ale o mezní existenciální zkušenosti patří v současnosti mezi klišé holokaustového žánru“. ■ Vyškovský deník (21. 11.) referoval o tom, že Okrašlovací spolek Bučovic nechá zhotovit pamětní desku v upomínku na 70. výročí transportu tamních Židů. ■ Na otázku „Víme, kolik českých dolarů skončí v černé díře pásma Gazy?“ odpovídá obšírně autor blogu iDNES.cz (20. 11.). ■ Rozhovor s rabínem K. E. Sidonem vysílalo ČRo Rádio Česko (16. 11.). Na otázku „Několikrát jste se nechal slyšet, že se pokoušíte o jakousi demytizaci židovství. Ani to vám nikdo nevyčítá?“ odpověděl: „Já si myslím, že vlastně v tomhle směru mluvím z duše všem Židům. Oni prostě opravdu nemají rádi, když si je někdo představuje se dvěma hlavama nebo se třema nosama, čili nějak jinak, než skutečně jsou. Myslím, že v tomhle skutečně dělám to, o čem vlastně stojí všichni, aby prostě na nás nekoukali jako na něco, na nějaký podivný zvíře.“ ■ Děčínský deník (16. 11.) referoval o Festivalu Sudety 2012 v ústeckém Činoherním klubu, jehož program vyvrcholil pořadem *Příběhy ústeckých Židů*, během něž se divák dozví, že „vedle Němců a Čechů spoluvytvářela dějiny Ústí i početná židovská komunita“ a seznámí se „nejen s osudy slavných rodin Weinmannů a Petschků, po nichž se zachovaly krásné vily“. ■ Rozhovor s izraelským historikem, profesorem Jehudou Bauerem přinesly LN (16. 11.).

VZPOMÍNKY NA LETNÍ BYT

(dokončení ze str. 7)

Hlavní útoky se odehrávají na internetu, kde je to anonymní a kde narazíte na skutečně brutální protizidovské a protizraelské výpady. Jsou teď spojené i s krizí, s majetkem. Padají výhrůžky, že Židé budou chtít po Polsku šest miliard dolarů za uloupený židovský majetek, takovéhle věci. Přitom v Polsku žádné restituce soukromého majetku neproběhly, žádat mohly jen židovské obce. Nic takového se však neobjevuje v hlavním proudu oficiální politiky. Existují extremistické názory: nacionalistické strany hlásají Polsko Polákům, jako všude. Jádro antisemitismu je na internetu.

Co si myslíte o plánovaném varšavském židovském muzeu?

Mělo se otevřít při sedmdesátém výročí povstání ve varšavském ghettu, tedy v dubnu 2012, ale nestihlo se to, nebyly peníze. Snad se to stihne do podzimu 2013. Mám pocit, že už se plánuje a staví příliš dlouho a z té mohutné budovy uprostřed města mám trochu obavy. Nevím. Snad by mělo smysl, kdyby to nebylo jen muzeum, ale také kulturní a vzdělávací centrum, něco živého. Největší riziko je, že ho otevřou a ta obrovská budova zůstane mrtvá, jen s několika exponáty a jinak prázdná. Už teď se ví, že tam bude hodně vysoké vstupné. Myslím, že byla chyba budovat takový kolos, že by stačilo něco menšího, dobře připraveného.

Existuje v Polsku nakladatelství, které se orientuje na židovské autory?

Ano, jmenuje se Austeria a sídlí v Krakově. Všiml jsem si, že má hodně titulů společných s vašim Seferem.

Mluvil jste o neúplně povedených židovských festivalech. Které byste naopak doporučil?

Náš knižní veletrh. Jmenuje se Dny židovské knihy a koná se přímo tam, kde sídlíme, tedy v ulici Twarda č. 6 ve Varšavě, příští rok se uskuteční v červnu. Pak varšavský Singer Festival, ten bývá na podzim, trvá zhruba týden a je v něm spousta divadel, hudby, besed s různými autory, procházek po městě. A určitě krakovský festival, což je sice dost turistická záležitost, ale každý rok dokáže přivést vynikající muzikanty, od kantorské hudby po židovský jazz a hip hop.

Alice Marxová

(Informace o časopisu Midrasz viz www.midrasz.pl)

CHANUKA 5773

■ V sobotu **8. 12.** srdečně zveme na tradiční chanukovou zábavu na pražské židovské obci, kterou organizují ŽOP a Erneyei ART (holky Ernejky).

Začátek v 19.30, konec ve 24.00. Bufet otevřívá v 19.30, program začíná ve 20.30 v hlavním sále, pokračuje se ve 3. patře.

■ Program: zapálení chanukového svícnu, chanukové písničky v podání dětí od Vidy Neuwirthové, vystoupení flétnového mistra Jiřího Stivína, krásné čtení v podání spisovatelky Daniely Fischerové, hudební vystoupení izraelského umělce Diega, izraelské tance v podání folklorního souboru Besamim, dále Jazz, Swing and Jews, bramboráky a jiné dobroty... Srdečně zveme!

■ Vstupenky se prodávají v pokladně ŽOP. Ceny: 120 Kč; důchodci a studenti – 60 Kč; k stání a po konci hl. programu – 50 Kč.

CHANUKA PRO DĚTI

■ Sociální oddělení ŽOP srdečně zve na chanukovou oslavu pro děti a jejich doprovod. Koná se **16. 12.** od 14.00 v velkém sále ŽOP, Maiselova 18, Praha 1. Divadlo Feigele vám zahraje příběh *O Mordechaji Maiselovi a tajemném pokladu*. Hrají děti ze ŽOP a Lauderových škol a Martin Sochor. Scénář a režie: Vída Neuwirthová, hudební doprovod: Pavla Vondráčková. Dále se můžete těšit na kouzelníka a klauna.

CLASSIC ROCK'N'ROLL CHANUKA

■ Bejt Simcha vás srdečně zve na chanukovou oslavu. Koná se v sobotu **15. 12.** od 19 hodin v Hudebním klubu Roxy (Dlouhá 33, Praha 1). Program: zapalování poslední chanukové svíce; k tanci a poslechu hraje Classic Rock'n'Roll Band Pepy Pilaře a studentská kapela z gymnázia Or chadaš; večer uvede pan Jakub Kohák.

■ Vstupné 100 Kč. Vstupenky rezervujte na e-mailové adrese kehila@bejtsimcha.cz nebo na telefonu 724 027 929.

KÁVA O ČTVRTÉ

■ Ve čtvrtek **13. 12.** v 15.00 dorazí na Kávu neuropatolog MUDr. **František Koukolík, DrSc.**, který promluví na téma *Mozek je nejsložitější útvar vesmíru*.

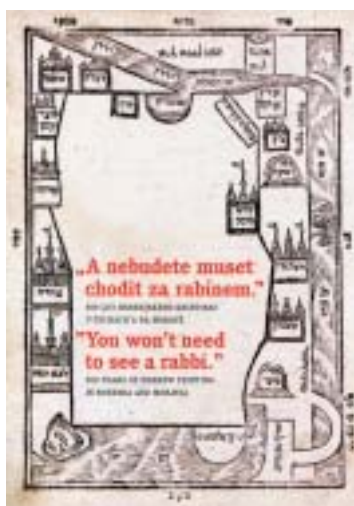
■ Na úterý **18. 12.** od 15.00 přijal pozvání Fera Bányai Ing. **Jan Fischer, CSc.**, kandidát na úřad prezidenta republiky. Připravil a moderuje: Honza Neubauer.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 5. 12.: *K působení Františka Škroupa v synagoze v Dušní ulici aneb pražští*

KULTURNÍ POŘADY

Židé v setkání s modernitou a jinakostí. Přednáška Veroniky Seidlové, která odhaluje dosud neznámé podrobnosti o působení Fr. Škroupa, katolíka českého původu a skladatele písně, jež se stala českou hymnou, v synagoze v Dušní ulici.

■ 6. 12.: *Vedem: Cesta terezínských kluků stále pokračuje.* Vernisáž výstavy, která představuje život a tvorbu chlapců z Domoova 1 v terezínském ghettu, zejména fungování samosprávy a časopis *Vedem*. Na dílo „kluků z jedničky“ navázali v rámci soutěže „Převezměte terezínskou štafetu“ mladí lidé z nejrůznějších částí ČR. Vernisáž doprovodí hudebním vystoupením studenti a učitelé gymnázia Přírodní škola, které výstavu připravilo. Je přístupná po–čt 10–15, pá 10–12 a během večerních programů.

■ 12. 12.: *Žid Süss – od skutečného člověka k filmovému přeludu.* Přednáška Jana Fingerlanda v rámci volného cyklu „Židé jako lidé a jako obrazy“, který si klade za cíl představit různé typy „imaginárních Židů“ a jejich úlohu v evropských dějinách.

■ 13. 12.: *Brány spravedlivých: Synagogy Moravy, Slezska a Čech.* Hostem Petra Broda bude odborník na židovské památky, architekt Jaroslav Klenovský, který je autorem textu nedávno vydané stejnojmenné publikace. Kniha bude na místě k prodeji. Její recenzi přináší *Rch* na str. 8–9 tohoto čísla.

■ 18. 12.: *Judaismus očima židovských velikánů: Josef Ber Solovějšik.* Josefa Bera Solovějšika, asi nejdůležitější postavu moderní ortodoxie druhé poloviny 20. století, představí Milan Lyčka z katedry religionistiky na FF UK.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** 9. 12. od 14.00: *Lviček Arje slaví Chanuku.* Prohlídka: Španělská synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 3. 12.: *Poválečné pogromy v Krakově a Kielcích* – přednáška Mgr. Jaroslava Kadlece z FF Masarykovy univerzity.

■ 4. 12. v 17.00: *Židovská škola dnes – Ješiva v Kyjevě.* Vernisáž černobílých fotografií Jindřicha Buxbauma, kterou přijede osobně zahájit prof. Jindřich Štreit. Výstava je přístupná celý prosinec. Vstup volný.

■ 6. 12.: *Sofiina volba po česku.* Badatelka Judita Matyášová představí stejnojmenný projekt, který mapuje osudy 150 židovských dětí z Československa, jejichž rodiče museli vybrat jen jednoho z potomků a poslat ho před nacistickou perzekucí do bezpečí. Promluví o těch, které objevila v Čechách, Dánsku, Švédsku a v Izraeli.

■ 11. 12.: *Chanuka – jeden chrám, jeden král a jeden džbán(ek).* Přednáška Mgr. Tani Klementové.

■ Neděle 16. 12. ve 14.30: *Jak se žilo v biblických dobách... ve městě a na vesnici.* Poslední dílna roku 2012 se bude zabývat o místa, kde Izraelité společně žili a stavěli své domy, kde vznikala města a vesnice. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 20. 12.: *Studium v Izraeli (ne)snadno a rychle.* Promítání fotografií z osmiměsíčního studijního pobytu v Izraeli s doprovodným komentářem Mgr. Kristýny Kuboňové, studentky doktorského studia Religionistiky FF MU.

500 LET HEBREJSKÉHO KNIHTISKU V ČECHÁCH A NA MORAVĚ

■ Od 6. 12. je v Galerii Roberta Guttmanna v Praze 1 přístupná nová výstava s názvem „*A nebudete muset chodit za rabínem*“. Vznikla při příležitosti půl tisíciletí existence hebrejského knihtisku v Čechách a představuje nejzajímavější díla z této oblasti. Výstava, k níž se vrátíme recenzí, je přístupna denně kromě sobot a židovských svátků.

PRAKTICKÝ JUDAISMUS RAVA JISRAELA MEIRA LAUA

■ Nová kniha nakladatelství p3k se zabývá každodenními záležitostmi života praktických Židů, jako je kašrut, manželství, modlitby, svátky atd. Nejde však jen o jakýsi „návod“ či přehled halachického práva, vše je doplněno také zdůvodněními a komentáři této velké rabínské autority.

Vydalo nakl. p3k v Praze roku 2012. Z hebrejštiny přeložil Jiří Blažek. 368 stran, plus 24 stran barevných příloh, dop. cena: 449 Kč nebo zásilkově přímo v nakladatelství (e-shop na www.p3k.cz nebo e-mail: objednavky@p3k.cz).

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ Tradiční den otevřeného vyučování se konal 14. listopadu. Podobně jako loni se přišlo podívat kolem 80 zájemců – rodiče našich žáků, přátelé, zájemci o studium, studenti pedagogické fakulty. Na rozdíl od předchozích let zůstalo hodně návštěvníků na několik vyučovacích hodin. *ip*

KONKURZ NA ASISTENTKU

■ Židovská obec Brno vyhlašuje výběrové řízení na pracovní funkci asistentky/asistenty předsedy. Kvalifikační požadavky: VŠ/SŠ vzdělání, znalost AJ, další světový jazyk výhodou, znalost zpracovávání grantů a dotací, schopnost organizovat mimopracovní společenské, kulturní a sportovní aktivity, citlivý přístup k lidem, organizační a komunikační schopnosti, pracovní flexibilita a samostatnost. Zkušenost a praxe v řídicí funkci na úrovni nižšího managementu. Nástup 1. 4. 2013 nebo podle dohody.

Písemné přihlášky s uvedením strukturovaného životopisu, popisem dosavadní praxe a referencemi a motivační dopis je možno podat na e-mailové adrese predseda@zob.cz nejpozději do **20. 12. 2012**. Zasláním písemné přihlášky souhlasíte se zpracováním vašich osobních údajů v ní uvedených a zároveň potvrzujete, že všechny informace, které v přihlášce uvedete, jsou pravdivé. *žob*

KULTURNÍ PROGRAM NA HAGIBORU

- 5. 12. od 15.00: New York a bouře Sandy. Vypráví Eva Kosáková.
- 7. 12. od 10.30: Dopolnední matiné – na klavír hraje Anna Karola Biolková.
- 9. 12. od 14.00: Chanuka – přátelské setkání všech generací k oslavě svátku.
- 12. 12. od 15.00: Setkání s vrchním rabínem K. E. Sidonem ke svátku Chanuka.
- 13. 12. od 15.30: Vernisáž výstavy fotografií Vladimíra Železného.
- 18. 12. od 10.30: Skladby klasiků uvádí a hraje prof. Ivan Klánský.
- 18. 12. od 16.30: *Moderní židovská kuchařka aneb Šoulet a jiné básně*, prezentace knihy.

CHANUKOVÝ BĚH

■ Třígenerační komunitní centrum Hagibor a sportovní klub Hakoach pořádají první ročník symbolického Chanukového běhu. Vybíhat budeme v neděli **9. 12.** v 16.00 z Fibichovy ulice v Praze 3, sraz pro běžce je na stejném místě v 15.30. Běžet se bude 2,5 km na Hagibor, můžete se přidat také v 16.30 u Paláce Flora.

Přibližně v 17.00 společně zapálíme 2. svíčku chanukie. Poté vás zveme na kulturní část, kde mimo jiné uslyšíte koncert kapely Klec, následuje raut. Pro naše

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

mladší členy jsme pozvali kouzelníka. Program v prostorách Hagiboru bude pro rodiny s dětmi probíhat již od 14.00.

Vstupenky na celou akci se prodávají v pokladně Židovské obce v Praze nebo na Hagiboru. Cena lístku je 150 Kč včetně rautu, běžec má v ceně také tričko. Děti od 3 do 15 let a seniři si můžou zakoupit lístky za cenu 70 Kč včetně rautu. Hlídní nejmladších dětí zajišťují učitelky z jesliček Bejachad za symbolický poplatek 30 Kč na odpoledne. Zájemci se mohou na běžecskou část hlásit na klara@hakoach.cz. *kk*

SŽOV

■ Sdružení židovských odbojářů a vojáků v Praze zve srdečně své členy i další zájemce na členskou schůzi ve velké zasedací síni radnice ŽOP ve čtvrtek **13. 12.** v 10.00. *jp*

WIZO

■ Milé členky, naše prosincová schůze se koná **19. 12.** od 15.00 v Maiselově ulici, výbor se sejde **12. 12.** od 15.00 v Jáchymově ulici. Zveme též na náš bazar, který je otevřen v přízemí Spolkového domu v Jáchymově ulici, a to až do **21. 12.** *ek*

OZNÁMENÍ ŽM V PRAZE O RESTITUČNÍ ŽÁDOSTI

■ Židovské muzeum v Praze oznamuje, že byla podána žádost o restituci následujícího předmětu ze sbírek ŽMP: ŽMP 89.261, Antonín Fila (1796–1869), *Portrét muže se zapečetěným dopisem*, 1841, olej na plátně, 68,5x57,5 cm, signováno a datováno LD: Ant. Fila pin. / 1841, recentně restaurováno, rentoiláž, nový napínací rám.

Obraz byl zabaven z majetku Arnošta Schillera (nar. 5. 7. 1886), který byl 8. února 1942 transportem W deportován z Prahy do Terezína a následně 26. října 1942 transportem By z Terezína do koncentračního tábora Auschwitz, kde zahynul.

V souladu s „Podmínkami pro uplatnění nároků na vydání předmětu nacházejícího se ve sbírkách Židovského muzea v Praze, který byl protiprávně odňat v období nesvobody“ (dále jen Podmínky) běží od zveřejnění tohoto oznámení o doručení žádosti k **1. 11. 2012** roční lhůta pro podání případných dalších nároků na uvedené

dílo. Po uplynutí této lhůty bude o žádostech podle Podmínek oprávněných osob rozhodnuto, přičemž k později doručeným žádostem nebude přihlášeno. *žmp*

CENA MAXE BRODA 2013

■ Společnost Franze Kafky vyhlašuje 19. ročník studentské literární soutěže o nejlepší esej. Soutěž je určena studentům středních škol.

Účast v soutěži je limitována věkem (20 let), přihlásit se mohou i mladí lidé, kteří žádnou školu nenavštěvují. Na příspěvku neuvádějte jméno autora, přiložte ho se svou adresou (případně adresou své školy), údajem o věku a tel. čísle na samostatném listu. Délka textu je omezena na pět stran.

Cena Maxe Broda je dotována: 1. místo – 6000 Kč, 2. místo – 3500 Kč, 3. místo – 2000 Kč.

Témata: *130. výročí narození Franze Kafky – Proč číst Kafku?; Esej o svobodném vyjádření názoru ve veřejném prostoru – Kde leží jeho hranice? (k případu Pussy Riot v Rusku, filmu Nevinnost muslimů v USA a dalším...); Peníze v lidském životě.*

Účastníci zašlou či přinesou svůj text v pěti kopiích do **3. 4.** (včetně) 2013 na adresu: Společnost Franze Kafky, Široká 14, 110 00 Praha 1. Kontakt: tel. číslo: 224 227 452 či e-mail: uherkova@franzkafka-soc.cz. *uh*

SUŠICE: NA PAMĚŤ K. KOLLERA

■ V Sušici bude **2. 12.** ve 14.00 odhalena pamětní deska MUDr. Karlu Kollerovi, zakladateli lokální anestezie a významnému očnímu lékaři. *jh*

KLATOVY: NA PAMĚŤ OBĚTÍ ŠOA

■ Dne **3. 12.** v 15 hodin bude před bývalou synagogou v Klatovech (na souběhu ulic Randovy a Denisovy) odhalen pomník na paměť více než 260 obětí holokaustu z Klatov. Poté bude zpřístupněna výstava Aleše Veselého *Stoupání k počátku* v Galerii 172 v ulici Čsl. legií. *kl*

PŘEDNÁŠKA NA MFF UK

■ Ve čtvrtek **6. 12.** proběhne od 17.30 v budově Matematicko-fyzikální fakulty UK na Malostranském náměstí 25, místnost S9 (1. patro), přednáška prof. M. Luisy Juárez Hervásově z Filozofické fakulty Univerzity v Alcalá. Pořádá ji Centrum vizuální historie Malach při MFF UK ve spolupráci s Pražským centrem židovských studií při FF UK. Přednáška (v angličtině) má název „Evropská identita v současném životě Španělska: analýza různých příkladů připomínky a prezentace holokaustu“. *mz*

ŽNO BRATISLAVA

V **decembri** blahoželáme: pani Margita Andříková – 89 rokov; pani Alicia Bilíková – 88 rokov; pani Helena Borská – 85 rokov; pán Henrich Fundárek – 84 rokov; pán Dr. Pavel Gross – 77 rokov; pán Alexander Hauska – 88 rokov; pani Lucia Holoubková – 87 rokov; pani PhMr. Olga Horská-Hadrabová – 77 rokov; pani Matilda Hrabovecká – 88 rokov; pani Dagmar Chorvátová – 65 rokov; pán Ivan Javor – 65 rokov; pán Pavol Just – 72 rokov; pán Viliam Kamenický – 95 rokov; pani Marie Kannová – 92 rokov; pán Juraj Kohlmann – 74 rokov; pani Ing. Eva Mosnáková – 83 rokov; pán Ing. Peter Redlich – 70 rokov; pán Pavol Reich – 55 rokov; pani Jana Sliuková – 86 rokov; pani Herta Vyšná – 82 rokov, a pani Eva Zobelová – 65 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

V novembri naše rady opustili pani Terézia Chorvátová a pani Lívia Demianová.

Zichrona livracha!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V **decembri** oslaví: pani Alicia Frúhwaldová, nar. 11.12. – 65 rokov, a pan Dušan Rybár, nar. 19.12. – 67 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **prosinci** oslaví narodeniny: pan Jiří Berger, nar. 22.12. – 68 let; pani Alžběta Bláhová, nar. 11.12. – 82 let; pan Petr Bureš, nar. 14.12. – 35 let; pan Dmitrij Flajšmann, nar. 22.12. – 68 let; pani Olga Flašarová, nar. 16.12. – 59 let; pani Růžena Fuchsová, nar. 11.12. – 89 let; pani Eugenia Kuznetcova, nar. 22.12. – 25 let; pan Marek Müller Ohad, nar. 20.12. – 37 let; pani Tatjana Pelíšková, nar. 24.12. – 57 let; pani Magdalena Shira Strachová, nar. 14.12. – 38 let, a pan Hanuš Veselý, nar. 4.12. – 88 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **prosinci** oslavují: pan Viktor Schwarcz, nar. 29.12. – 90 let; pan Tomáš Bergman, nar. 30.12. – 59 let; pan Otto Grosz, nar. 27.12. – 76 let, a pani Eliška Sommerová, nar. 18.12. – 28 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **prosinci** oslavují: pani Anna Kavková, nar. 8.12. – 70 let; pan Pavel Horák, nar. 13.12. – 56 let, a pani Magda Horetzká, nar. 18.12. – 90 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 9. 9. opustila naše řady ve věku 98 let pani Alžběta Vilkovéřová. *Zichrona livracha!*

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme **decembrovým** jubilantom: pani Lora Quittová, nar. 26.12. – 97 rokov; pán Viliam Záhorský, nar. 24.12. – 90 rokov; pani Edita Šalomonová, nar. 4.12. – 89 rokov; pani Anna Kunovská (Ohel David), nar. 10.12. – 88 rokov; pani Jeliševa Landauová,

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

nar. 21.12. – 88 rokov; pán Ing. Michal Klein, nar. 6.12. – 75 rokov; pani RNDr. Mária Bayerová, 28.12. – 74 rokov; pani Magdaléna Egryová, nar. 27.12. – 65 rokov; pán MUDr. Juraj Czikk, nar. 16.12. – 61 rokov; pán Alexander Mittelmann, nar. 5.12. – 60 rokov, a pani Eva Weitzenová, nar. 15.12. – 60 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

S lítostí oznamujeme, že zomreli členovia košickej ŽNO: pán Karol Malý (96 r.); pán Mgr. Tomáš Küchel (65 r.) a pani Klára Friedová (86 r.). *Zichrona livracha!*

ŽO LIBEREC

V **prosinci** oslaví své narodeniny: pani Sára Pošmourná, nar. 13.12. – 21 let; pani Rašela Lebovičová, nar. 17.12. – 100 let, a pan Jan Hrdlička, nar. 26.12. – 40 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **prosinci** oslaví své životní jubileum: pan Martin Cvrkál, nar. 27.12. – 39 let; pan Miroslav Dostál, nar. 25.12. – 56 let; slečna Renata Gregorová, nar. 24.12. – 43 let; pan MUDr. Oto Košta, nar. 14.12. – 56 let; pani Edita Šťastná, nar. 26.12. – 88 let; pani Doc. PhDr. Lucy Topolská, 31.12. – 79 let; pani Alžběta Večeřová, nar. 19.12. – 82 let; pan Roman Majer, nar. 28.12. – 34 let, a pan Petr Kubálek, nar. 7.12. – 74 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že dne 23. 11. zemřel ve věku 89 let pan Ing. Miloš Dobrý, dlouholetý tajemník naší obce, který se za uplynulých dvacet let velkou mírou zasloužil o obnovu židovského života v ČR. Pohřeb se uskutečnil 27. 11. na židovském hřbitově v Olomouci. *Nechť je jeho duše přijata do svazku živých!* pp

ŽO OSTRAVA

V **prosinci** oslaví narodeniny: pan PhDr. Jozef Černek, nar. 19.12. – 79 let; pani Marie Holá, nar. 19.12. – 30 let; pani Helena Jüngerová, nar. 26.12. – 66 let; pan Roman Mamula, nar. 13.12. – 46 let; pan Jindřich Markovič, nar. 8.12. – 65 let; pani Ing. Eva Spasová, nar. 4.12. – 43 let; pan Alfréd Synek, nar. 11.12. – 87 let, a pan Ing. Vladimír Weiss, nar. 30.12. – 66 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **prosinci** oslaví narodeniny tito naši členové: Petr Uhel, 8.12. – 36 let, Hana Herzová, 13.12. – 63 let, Eva Šašková, 23.12. – 61 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **prosinci** oslavují narodeniny: pani Raissa Biller, nar. 24.12. – 82 let; pani Jitka Flussarová, nar. 4.12. – 90 let; pani Regina Froňková, nar. 30.12. – 90 let; pan Artúr Grünzweig, nar. 10.12. – 87 let; pani Filipína Herrlichová, nar. 11.12. – 88 let; pani Jarmila Horalová, nar. 27.12. – 96 let; pani Alice Horská, nar. 15.12. – 86 let; pan Eric Hubscher, nar. 11.12. – 92 let; pani Edita Kosinová, nar. 16.12. – 91 let; pani Stella Löblová, nar. 28.12. – 88 let; pan Juraj Lukáč, nar. 15.12. – 85 let; pani Evelína Merová, nar. 25.12. – 82 let; pani Markéta Nováková, nar. 5.12. – 90 let; pani Helena Oesterreicherová, nar. 23.12. – 87 let; pani Zuzka Podmelová, nar. 10.12. – 91 let; pan Miloš Povondra, nar. 9.12. – 88 let; pani Helena Sofrová, nar. 20.12. – 83 let; pan Otto Stern, nar. 19.12. – 86 let; pan Emil Svátek, nar. 15.12. – 86 let, a pan Oldřich Vinař, nar. 9.12. – 87 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 15. 10. zemřela pani Lota Urbanová ve věku 91 let. Dne 26. 10. zemřela pani Eva Dobešová ve věku 79 let. Dne 1. 11. zemřela pani Anna Tučková ve věku 88 let. Dne 13. 11. zemřela pani Ely Jermářová ve věku 90 let.

Zichrona livracha!

Dne 26. 10. zemřela pani Štefania (Ruth) Lorándová ve věku nedožitých 93 let. Pani Lorándová byla uznávanou tlumočnicí a mj. přeložila dílo Lea Urise *Exodus*. Odešla pamětnice, přeživší šoa a hrdinka, jež zachránila v odboji za druhé světové války stovky lidí. Ty, kdo měli tu čest ji poznat, bude provázet navždy vzpomínka na vzácného a nezištného člověka.

Za pozůstalé *Dana Michailovici*, neteř

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V **decembri** slávia narodeniny: pani Eva Róthová, nar. 13.12. – 71 rokov; pán MUDr. Dušan Rybár, nar. 18.12. – 67 rokov, a slečna Eva Tömösváryová, nar. 23.12. – 32 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **prosinci** oslaví narodeniny naši členové: pani Anna Birková, nar. 2.12. – 50 let; pan Jiří Merta, nar. 4.12. – 19 let; pani Věra Pešinová, nar. 22.12. – 67 let; pan František Váňa, nar. 27.12. – 40 let; pani Natalie Krásová, nar. 19.12. – 32 let; pani Alice Sikytová, nar. 5.12. – 48 let; pani Sonja Kračmerová, nar. 1.12. – 87 let, a pani Renata Drechslerová, nar. 11.12. – 81 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **prosinci** oslaví narodeniny pani Mgr. Lia-na Novotná, pani Alena Borská, pani Helena Klimentová, pani Veronika Rechová a pani Jitka Maserszmidová. *Ad mea veesrim šana!*

VÁLKA V IZRAELI

Jako odvetu za opakované a stále častější útoky na osady a města v jižním Izraeli se izraelské vedení rozhodlo zasáhnout proti teroristickým skladištím zbraní, pašeráckým tunelům a raketovým základnám Hamasu na území Gazy a spustilo operaci *Oblakový sloup*. Během osmi dní (14.–21. 11.) trvajících bojů vypálil Hamás na Izrael na 1500 raket, některé z nich dopadly až na okraj Tel Avivu a Jeruzaléma. Protiraketový obranný systém Železná klenba detekoval a zlikvidoval na 420 raket, při útocích zahynuli čtyři civilisté a dva vojáci.

Při cílených zásazích v rámci izraelské protiofenzivy byly usmrceny desítky příslušníků Hamasu a dalších extremistických skupin, mezi nimi i vysoce postavení teroristé (hned na počátku bojů to byl vůdce ozbrojeného křídla Hamasu Ahmad Džabari). Vzhledem k tomu, že základny Hamasu leží uprostřed běžné zástavby, umírali také civilisté (celkově se píše o číslu 150, teroristů i civilistů). Izraelská armáda vydala během bojů prohlášení, v němž upozornila na skutečnost, že zatímco Izrael se civilním obětem na palestinské straně snaží nejrůznějšími způsoby zabránit – pomocí letáků, textových zpráv, varovné střílby, cílených zásahů či příkazu zastavit palbu ve chvíli, kdy letci zpozorují pohyb civilistů –, rakety a střelba z Gazy míří naslepo, bez rozdílu na civilisty i vojáky.

Příměří, které zprostředkovala egyptská vláda, bylo podepsáno 21. 11. večer. V souladu s podmínkami příměří Izrael ukončil veškeré vojenské, námořní a letecké operace. Hnutí Hamas se naopak zavázalo, že zaručí ukončení teroristických útoků na území židovského státu.

NA PODPORU IZRAELE

Během války zdůraznil americký prezident Barack Obama „právo Izraele na sebeobranu“, připojili se k němu i další státníci, včetně českého premiéra Nečase. Ve Spojených státech a v Paříži a Římě vyšly do ulic tisíce lidí, aby demonstrovaly svou podporu židovskému státu, představitelé amerických židovských obcí vyrazili do Izraele na mise solidarity. Demonstrace na podporu Izraele se konaly také v Německu a v Polsku a podobná proizraelsky zaměřená demonstrace byla ohlášena v Praze na neděli 25. 11.

Došlo k několika protizidovským projevům – zastánci Palestinců demonstrovali v Kodani a Barceloně, kde útočili i na izraelské a židovské objekty.

ÚTOK NA AUTOBUS

Těsně před příměřím, ve středu 21. 11. kolem poledne, došlo v samém centru nej-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Mark Podwal: *Osm drejdlů pro Chanuka*, 2012.

většího izraelského města v ulici Šaul Hamelech k teroristickému útoku na městský autobus. Jedenadvacet osob bylo převezeno do nemocnice, dva lidé byli zraněni vážně. K obětem na životech nedošlo. Již následující den zatkla izraelská policie pachatele – izraelského Araba s vazbami na teroristické skupiny Hamas a Islámský džihád. Jednalo se o první teroristický atentát v Tel Avivu od dubna 2006.

CENA PRO LÉČIVÉ KONOPÍ

Laureátem letošní Ceny adiktologie, již každoročně uděluje 1. lékařská fakulta UK, je olomoucký rodák, profesor chemie na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě Lumír Ondřej Hanuš (nar. 1947). Od počátku profesní kariéry se věnuje identifikaci návykových přírodních látek a výzkumu regulačních mechanismů jejich působení na člověka. Svými objevnými pracemi otevřel cestu pro terapii drogových závislostí a léčbu silných bolestí pomocí konopí, kterou mohou využívat pacienti s rakovinou či roztroušenou sklerózou. Na Hebrejské univerzitě působí od roku 1990 a na základě jeho objevů se v Izraeli změnil zákon tak, že se konopí začalo používat jako lék.

EXHUMACE JÁSIRA ARAFATA

V listopadu bylo z hrobu v Ramalláhu na Západním břehu Jordánu vyzvednuto tělo bývalého vůdce Organizace pro osvobození Palestiny Jásira Arafata. K exhumaci došlo na žádost Arafatovy manželky, jež

tvrdí, že byl otráven radioaktivním poloniem. Toto podezření už od Arafatovy smrti v roce 2004 vyslovilo i několik členů palestinské samosprávy, ačkoli lékařská zpráva z pařížské nemocnice, kde zemřel, uvádí jako příčinu smrti mozkovou mrtvici. Dr. Roland Masse, člen prestižní Académie de Médecine, dokonce porušil Hippokratovu přísahu a prohlásil, že na základě této zprávy je absolutně vyloučeno, aby byl Arafat otráven.

SPIELBERGŮV A KUSHNERŮV LINCOLN

Dva přední američtí židovští umělci, režisér Steven Spielberg a dramatik Tony Kushner, se sešli při práci na novém celovečerním filmu, nazvaném jednoduše *Lincoln*. Mapuje politickou dráhu i osobní život tohoto amerického prezidenta, přičemž hlavní pozornost se soustřeďuje na jeho úsilí zrušit otroctví a sehnat pro svůj záměr dostatečnou politickou podporu. A to, jak snímek ukazuje, nebyl úplně jednoduchý úkol. Recenzenti film přijali většinou kladně, i když nikoli bez výhrad: jak elegantně napsala kritika v *The New York Times*, „trocha nudy a zmatku však k demokracii patří“.

ZEMŘELA PAMĚTNICE VARŠAVSKÉHO GHETTA

Dne 21. 11. zemřela v 91 letech v arizonském Phoenixu jedna z posledních zbývajících účastnic bojů ve varšavském ghettu Vladka Meedová, autorka dnes již klasické knihy *Na obou stranách zdi*. Uměla dokonale polsky a měla krásné zrzavé vlasy, takže se mohla vydávat za Polku. V ghettu fungovala jako posel, pašovala do něj zbraně, dokonce dynamit, a pomáhala židovským dětem na svobodu.

(am)

חַדָּשׁ יְחִוּן חֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 218, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s. r. o., Zákaznické centrum, Vídeňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s. r. o. P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20.30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 11. 2012. **Cena 20 Kč (0,90 €)**